

Vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä

Taru Anttila & Enni Multanen

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä

Taru Anttila
Enni Multanen
Sosionomi
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2020

Taru Anttila
Enni Multanen

Vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä

Vuosi 2020

Sivumäärä 41

Toteutimme opinnäytetyön yhteistyössä erään Etelä-Suomen suuren kaupungin vastaanotto-perhetoiminnan yksikön kanssa. Opinnäytetyö tehtiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkielmana. Tarkoituksenamme oli kuvata vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä. Opinnäytetyön tulosten avulla vastaanottoperhetoiminta voi kehittää toimintaansa tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa kuvataan tukea ja sen eri muotoja. Tuki oli suuressa roolissa koko opinnäytetyössä. Opinnäytetyössä vastattiin tutkimuskysymykseen, minkälaisia näkemyksiä ja toiveita vastaanottoperheiden biologisilla lapsilla on tuen tarpeesta. Tämän lisäksi teoriaosuudessa kerrotaan yleisesti lastensuojelusta sekä yksityiskohtaisemmin vastaanotto-perhetoiminnasta. Teoriaosuudessa hyödynnettiin useita eri lähteitä.

Haastattelimme viittä vastaanottoperheiden biologista lasta, jotka olivat 9-16- vuotiaita ja asuivat kotona. Toteutimme haastattelut teemahaastatteluina. Haastatteluissa käsitelimme emotionaalisesti arkoja aiheita. Teemahaastattelu antoi haastateltavalle mahdollisuuden puhua teemoista sen verran, kun itse halusi. Tarvittaessa pystyimme kysymään syventäviä kysymyksiä merkityksellistä teemoista. Analysoimme tulokset käyttäen sisällönanalyysejä ja raportoimme tulokset.

Vastaanottoperheiden biologiset lapset olivat yleisesti tyytyväisiä saamaansa tukeen. Lapset saivat monipuolisesti tukea. Useimmat lapset saivat tukea omalta perheeltään. Tuloksista kävi ilmi, että osa lapsista ei saanut tukea, mutta eivät myöskään kokeneet sitä tarpeelliseksi. Toiveita tuesta lapset esittivät vain vähän.

Taru Anttila
Enni Multanen

Views and wishes of the short-term foster families' biological children on the need for support when the family is acting as a short-term foster family

Year 2020

Pages

41

The thesis was carried out in co-operation with a unit responsible for short-term foster family activities in a large city in Southern Finland. The study was qualitative and the aim was to describe the views and wishes of the foster families' biological children on the need for support when the family is a short-term foster family. The results of the thesis can help the units responsible for short-time foster family activities to develop their operation in the future.

In the theoretical part of the thesis support and its various forms are described. Support was a significant factor throughout the thesis. The thesis answered the study question regarding the views and wishes of the biological children of the short-term foster families on the need for support. In addition, the theoretical part provides general information on child welfare and, more specifically, on short-term foster family activities. In the theoretical part, several different sources were utilised.

We interviewed five biological children of the short-term foster families, aged 9-16, who lived at home. The interviews were carried out as theme interviews. In the interviews, emotionally sensitive topics were dealt with. The theme interview provided the interviewee with the opportunity to talk about the themes as much as they wanted. When needed, we were able to ask in-depth questions about meaningful themes. The results were analysed using content analysis and reported.

The biological children of the short-term foster families were generally satisfied with the support they received. The children's support was diverse and most of them received it from their own families. The results indicated that some children did not receive support but neither experienced it necessary. The children expressed only few wishes for support.

Keywords: child welfare, short-term foster family activities, support

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Lastensuojelu	7
3	Vastaanottoperhetoiminta	8
4	Tuki.....	12
4.1	Sosiaalinen tuki.....	12
4.2	Emotionaalinen tuki	13
4.3	Tiedollinen tuki.....	13
4.4	Konkreettinen tuki	14
4.5	Arvioiva tuki	14
4.6	Vertaistuki	14
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus	16
6	Opinnäytetyön menetelmät.....	18
6.1	Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä	18
6.2	Aineistonkeruumenetelmä	20
6.3	Aineiston analyysimenetelmä	21
7	Tulokset	23
7.1	Näkemykset tuesta.....	23
7.2	Toiveet tuesta	27
8	Luotettavuus ja eettiset kysymykset	31
9	Pohdinta	32
	Lähteet.....	36
	Liitteet	39

1 Johdanto

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja kehitystä tukevaan kasvuympäristöön. Valitettavasti kaikilla lapsilla ei ole tähän mahdollisuutta omien biologisten vanhempien kanssa. Kun lapsen kasvu ja kehitys ovat vaarassa, täytyy heidät sijoittaa oman kodin ulkopuolelle, jotta lapsen hyvinvointi pystytään turvaamaan. Välittömässä vaarassa oleva lapsi voidaan sijoittaa perheeseen tai laitokseen. Perheitä, joihin lapsia sijoitetaan kiireellisesti, kutsutaan vastaanottoperheiksi. Sijoitettu lapsi on vastaanottoperheessä lyhyen ajanjakson, jolloin lapsen sekä hänen biologisen perheensä tilannetta arvioidaan.

Vastaanottoperheet päivystävät vuorojaksoin. Silloin perheen tulee olla valmis lapsen vastaanottamiseen minä vuorokaudenaikana tahansa. Vastaanottoperheellä voi olla myös omia biologisia lapsia. Vastaanottoperhetoiminta koskettaa koko perhettä, myös perheen biologisia lapsia.

Tässä tutkielmamuotoisessa opinnäytetyössä kuvaamme yhden Etelä-Suomen suuren kaupungin vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä. Tarkoituksenamme tässä opinnäytetyössä oli kuvata vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta, silloin kun perhe toimii vastaanottoperheenä.

Aihe nousi esiin keskustellessamme vastaanottoperhetoiminnan ohjaajien kanssa. Vastaanottoperheiden vanhemmille järjestetään työnohjausta, jonka myötä on syntynyt keskustelua, minkälaisia näkemyksiä ja toiveita vastaanottoperheiden biologisilla lapsilla on tuen tarpeesta.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkielmana. Aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Tutkielman tavoite oli tuottaa tietoa vastaanottoperhetoiminnan työntekijöille vastaanottoperheiden biologisten lasten tuen tarpeesta. Tavoitteenamme oli auttaa vastaanottoperhetoimintaa tulevaisuudessa tarjoamaan tarkoituksenmukaista tukea vastaanottoperheiden biologisille lapsille.

2 Lastensuojelu

Lapsen hyvinvoinnista vastuuta kantavat ensisijaisesti vanhempi tai muu huoltaja. Viranomaisilla on kuitenkin velvollisuus tarjota tukea tarvittaessa. Lapsi ja perhe tulee ohjata lastensuojelunpalveluiden piiriin tilanteen niin vaatiessa. Lastensuojelu pohjautuu lastensuojelulakiin, jonka tarkoituksena on turvata lapsen oikeudet. Näitä oikeuksia ovat turvallinen kasvu-ympäristö, erityinen suojelu, sekä tasapainoinen ja monipuolinen kehitys. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1§-2§.) Lapsen oikeuksien toteutuminen koskee lisäksi muuta lainsäädäntöä ja muita viranomaisia, kuin koko yhteiskuntaakin. Lapsen oikeuksia koskevia lakeja on säädetty erikseen Suomen perustuslaissa, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa sekä Suomea sitovissa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Lastensuojelulla on kolme keskeistä tehtävää: kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatuksessa ja varsinainen lastensuojelutehtävä. (Mitä on lastensuojelu? 2019.)

Kun viranomaisen on puututtava perheen yksityisyyteen, toteuttaessaan lastensuojelutyötä, on päätöksiä tehtäessä otettava huomioon vanhempien ensisijainen oikeus ja velvollisuus vastata lapsestaan. Viranomaisilla on velvollisuus pyrkiä edesauttamaan vanhemman mahdollisuutta toteuttaa kasvatustehtävänsä sekä oma-aloitteisesti tarjottava perheelle apua. Erilaisilla yhteiskunnallisilla toimilla pyritään edistämään lasten hyvinvointia ja ehkäisemään ongelmien syntymistä. Kyse on lapsen elinympäristön turvallisuudesta ja mahdollisuudesta virikkeelliseen toimintaan, kuten leikkiin. Lapsen arkiympäristö vaikuttaa suoranaisesti lapsen hyvinvointiin. (Mitä on lastensuojelu? 2019.)

Lastensuojelun tavoitteena on auttaa lasta riippumatta siitä missä hän asuu. Ensisijaisesti tulisi käyttää tukitoimia, jotka auttavat lasta hänen luonnollisessa kasvu-ympäristössään. Pyrkimyksenä on, että lapsi, vanhempi sekä työntekijä voivat luottaa Suomen palvelujärjestelmään ja siinä käytettäviin työmenetelmiin. Moniammatillisuus ja viranomaisyhteistyö nousevat esiin tärkeinä elementtinä lastensuojelun alalla, jotta lapsi saa oikean avun oikeaan aikaan. Poliittisten päättäjien ja eri toimialojen asiantuntijoiden tehtävänä on varmistaa, että organisaatioiden ja palveluiden rakenne tukee lastensuojelun ammattilaisia työssään. (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014, 22 - 23.) Aina lastensuojelun tukitoimet eivät kuitenkaan ole riittäviä, jolloin lapsi joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle.

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle erilaisilla päätöksillä, joiden tarkoitus, perusteet sekä oikeudelliset vaikutukset voivat poiketa hyvinkin paljon toisistaan. Lapsen sijoitus voidaan tehdä avohuollon tukitoimena, huostaanotona, kiireellisenä sijoituksena, yksityisesti, jälkihuoltana tai hallinto-oikeuden väliaikaisella päätöksellä. Puhuttaessa lapsen sijaishuollosta tarkoitetaan huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolelle. (Saastamoinen 2010, 4-5.) Ensisijaisesti perheille tarjotaan lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Avohuollon tukitoimilla pyritään edesauttamaan ja tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhempia ja huoltajia kasvatustyössä.

Avohuollon tukitoimien ollessa riittämättömiä, järjestetään lapselle sijaishuollon tukitoimia. Lapsen kasvun ja kehityksen välittömästi vaarantuessa voidaan lapsi sijoittaa kiireellisesti kodin ulkopuolelle.

Lapsi voidaan avohuollon sijoituksella sijoittaa yksin tai yhdessä vanhempien, huoltajan tai muun kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. Avohuollon sijoitukseen vaaditaan, että lapsen huoltaja sekä 12 vuotta täyttänyt lapsi antaa tähän suostumuksensa. Sijoituksen jatkoa ja vaihtoehtoja on arvioitava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sijoituksen alkamisesta. (Lastensuojelulaki 88/2010, 37§-37a§.)

Kiireellisessä sijoituksessa lapsi sijoitetaan aina yksin. Tällöin lastensuojelun sijaishuolto järjestää lapselle hänen tarvitsemansa hoidon sekä huolenpidon. Enintään kiireellinen sijoitus voi kestää 30 päivää, jota voidaan tarvittaessa jatkaa toiset 30 päivää. Ennen päätöstä kiireellisestä sijoituksesta, täytyy selvittää lapsen, vanhemman, huoltajan tai muun lapsen hoidosta vastaavan henkilön käsitys sekä mielipide asiasta. Selvityksen voi jättää tekemättä, mikäli se aiheuttaa viivästystä asian käsittelyyn ja näin vaikuttaa lapsen kehitykseen, terveyteen tai turvallisuuteen. Jos selvitystä ei tehdä, tulee asiasta tiedottaa heti tapahtuman jälkeen ja varattava tilaisuus mielipiteen esittämiselle. (Äkillinen huostaanotto 2020.) Kun taas avohuollon sijoituksessa ennen päätöstä tulee saada kaikkien osapuolien suostumus.

3 Vastaanottoperhetoiminta

Lastensuojelun tarjoama perhehoito voi olla joko lyhytaikaista tai pitkäaikaista. Lyhyt aikainen perhehoito on hyvä erottaa pitkäaikaisesta perhehoidosta, sillä ne poikkeavat toisistaan monessa asiassa. (Vaattovaara & Maula 2010, 9.) Lastensuojelun vastaanottoperhetoiminta on lyhytaikaista perhehoitoa, jota tarjotaan tyypillisesti kiireellisen sijaishuollon tarpeeseen. Palvelun tarve nousee esiin akuutissa tilanteessa tai muiden tukitoimien riittämättömyytenä sellaisenaan. Lyhytaikaiset sijoitukset ovat luonteeltaan sellaisia, että tilanteet voivat muuttua nopeasti ja asiakkaiden vaihtuvuus on suurta. Pääsääntöisesti toiminta alkaa kiireellisessä sijoitustilanteessa tai äkillisessä tilanteessa avohuollon tukitoimena. Vastaanottoperhe antaa kriisiolosuhteissa sijoitetulle lapselle ikätasonmukaista huolenpitoa ja perushoivaa. Vastaanottoperheiden tuesta vastaavat sosiaaliohjaajat, joiden tehtävä on taata sijoitetulle lapselle hyvä huolenpito ja perushoito. (Uudenmaanliitto 2019 1-5.)

Tyypillisesti lapsen vastaanottaminen perheeseen tapahtuu vähillä esitiedoilla ja nopealla aikataululla. Vastaanottoperheellä on erityisosaamista lapsen kriisissä tukemisessa sekä lapsen tilanteen rauhoittamisessa. Vastaanottoperheen on myös varauduttava lapsen vanhempien kohtaamiseen kriisin keskellä. Toiminta pyörii lähtökohtaisesti sillä ajatuksella, että lapsen sijoitus pitää aina sisällään lapsen palautumisen takaisin vanhempien luo tai muuhun

sijoituspaikkaan, joka pystyy vastaamaan pitkäaikaisen sijoituksen tarpeeseen. Vastaanotto-perheen näkökulmasta tämä vaatii koko perheeltä kykyä kohdata sekä käsitellä muuttuvia tilanteita ja monenlaisia tuntemuksia. (Vaattovaara & Maula 2010, 9.)

Vastaanottoperheeseen sijoitettu lapsi on lastensuojelun asiakas, joka on sijoitettu kodin ulkopuolelle (Vaattovaara & Maula 2010, 16). Toiminta on suunnattu akuutissa sijaishuollon tarpeessa oleville 0-17-vuotiaille lapsille ja nuorille. Perhesijoituksella pyritään erityisesti vastaamaan pienten- sekä alle kouluikäisten lasten lyhytaikaiseen sijaishuollon tarpeeseen. Vastaanotto-perhetoiminta on lähtökohtaisesti kertaluonteinen palvelu, eikä siinä ole tarkoitus rakentaa pysyviä asiakkuussuhteita. Joissakin tapauksessa lapsi joudutaan kuitenkin sijoittamaan uudelleen kiireellisesti, kotiuduttuaan ensimmäiseltä lyhyeltä sijoitusjaksolta. Näissä tapauksissa lapsi pyritään sijoittamaan samaan vastaanottoperheeseen, jossa on aiemmin ollut, sillä perhe on lapselle entuudestaan tuttu. Käytännön syistä tämä ei kuitenkaan aina ole mahdollista. (Uudenmaanliitto 2019, 1-2.) Kun lapsen sijoitustarvetta lähdetään määrittelemään, pyritään mahdollisuuksien mukaan tekemään yhteistyötä lapsen sosiaalityöntekijän, lapsen, vanhempien ja lapsennäkökulmasta keskeisten henkilöiden kanssa. Sosiaalityöntekijä kuulee lasta tämän ikätason huomioiden. Päätöksen sijaishuollon muodosta akuutissa tilanteessa tekee lapsen sosiaalityöntekijä. Äkillisissä tilanteissa virka-ajan ulkopuolella kiireellisestä sijoituksesta päätöksen voi myös tehdä päivystävä viranomainen. (Uudenmaanliitto, 2.) Päätös lapsen sijoituspaikasta täytyisi aina tehdä lapsen tarpeista käsin (Vaattovaara & Maula 2010, 8).

Vastaanotto-perhetoimintaan kuuluvat oleellisena osana lapsen ja perheen arviointityö. Arvioimisella tarkoitetaan perheen elämäntilanteen selvittämistä sekä sijoituspäätökseen johtaneiden syiden tarkkailua. Näiden lisäksi on tärkeää arvioida, miten vanhemmat kykenevät vastaamaan lapsen tarpeisiin, sekä minkälaista tukea lapsi ja perhe tarvitsevat, jotta lapsen kotiin palaaminen olisi mahdollista. (Uudenmaanliitto 2019, 1-2.) Vastaanottoperheeltä edellytetään osallistumista arviointityöskentelyyn. Sijaisvanhempien rooli on tehdä havainnot lapsesta ja välittää havainnot sosiaalityöntekijöille. Näiden havaintojen dokumentointi ja tiedon siirtäminen on osa vastaanotto-perhetoimintaa. On määriteltävä, mitkä ovat lapsen kotiinpaluun vaatimukset ja milloin ne toteutuvat. (Vaattovaara & Maula 2010, 9.) Vastaanottoperheet tekevät joka päiväistä havainnointia lapsen voinnista, tarpeista, sekä arjen sujuvuudesta. He seuraavat lapsen kasvua ja kehitystä. Perhe tekee havainnot myös yhteydenpidosta vanhempiin, sekä lapsen ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta. (Uudenmaanliitto 2019, 2.) Kun lapsi tapaa vanhempansa, lapsen käyttäytyminen antaa paljon tietoa hänen suhteestaan vanhempiinsa. Konkreettiset havainnot lapsen ja vanhemman kohtaamisesta kertoo siitä, millaista turvaa ja hoivaa lapsi on vanhemmiltaan saanut. (Vaattovaara & Maula 2010, 13.) Näiden havaintojen ja lapsen käyttäytymisen sekä lapsen lähiomaisten tilanteen mahdollisten muutosten mukaan tehdään toistuvaa arviota lapsen tilanteesta ja palvelun tarpeellisuudesta. Jatkovaa arviota tekevät lapsen sosiaalityöntekijä yhdessä vastaanotto-perhehoitajan

vastuutyöntekijän kanssa. Yhdessä he kartoittavat onko palvelu edelleen tarpeellinen lapselle, vai voiko lapsi mahdollisesti palata takaisin vanhemmilleen tai siitä riittääkö kyseinen palvelu lapselle vai tarvitseeko lapsi tukevampaa sijaishuoltoa. (Uudenmaanliitto 2019, 2.)

Arviointityöskentelyn yhdistäminen vastaanottoperhetoimintaan mahdollistaa palvelun käyttämisen vaihtoehtona laitossijoitukselle. Perheellä on valmiudet tehdä arviointityötä ennakoivalmennuksen sekä ohjauksen myötä. Arviointityöskentely tulee toteuttaa lapsen tarpeiden näkökulmasta. Perheen kokonaistilannetta tulee tarkastella myös lapsesta käsin. Lapsen vuorovaikutussuhteet vanhempiin ja muuhun lähiverkostoon ovat oleellisia lapsen kehityksen kannalta. Myös lapsen kasvua ja kehitystä tukeva vuorovaikutuksen sisältö ja laatu ovat keskeisiä asioita. Persoonansa ohella lapsen suhtautuminen fyysiseen läheisyyteen, ruokailu-, pesu- ja nukkumaanmenotilanteisiin kertovat paljon lapsesta. Suhtautuminen aikuisiin, sekä muihin perheessä eläviin lapsiin nostavat esiin lapsen omaksumat vuorovaikutusmallit ja kiintymyssuhteen. Perhe lapsen kasvuympäristönä synnyttää lapsesta ja hänen vuorovaikutuksestaan erilaista tietoa kuin laitossympäristö. Kiintymyssuhteiden luonnollinen synty-ympäristö on turvallinen perhe. Perheympäristössä nousee myös hyvin esiin ne haasteet, joita kiintymyksen syntymisessä on lapsen ja vanhemman välille kasvanut. (Vaattovaara & Maula 2010, 11-15.)

Sijoituksen alkaessa lastensuojelutyöntekijöillä on vaihteleva määrä taustatietoa lapsesta. Sijoituksen aikana sosiaalityöntekijä kerää yhteen havainnointi- ja muuta tietoa, joiden avulla tulkitsee, sekä arvioi lapsen tilannetta. Tarvittaessa hän voi käyttää myös konsultaatioapua. Vastaanottoperheen tuottama tieto on vain yksi tietolähde lapsen tilanteesta muiden joukossa. Esiin nousseet asiat käydään keskustellen läpi, yhdessä vanhempien ja sijaisvanhempien kanssa. On tärkeää jakaa tietoa sekä antaa palautetta puolin ja toisin. Työskentelyssä vanhempien tilanteen arviointi kulkee myös koko ajan rinnalla. Tilanteen niin vaatiessa myös vanhemmuuden arviointi voidaan suorittaa erillisenä työskentelynä. Toimintaan voidaan osallistaa myös lapsen vanhemmat, kysymällä tietoa ja heidän kokemuksiaan lapsesta ja hänen elämänhanteestaan. Lapsen vanhemmat koetaan asiantuntijoiksi oman lapsen asioiden suhteen. Vanhemman oma arviointiprosessi voi alkaa, kun hän käsittelee omaa sekä lapsen yhteistä elämänhistoriaa. Työskentelyn aikana pystytään vahvistamaan vanhempien ymmärrystä heidän merkityksestään lapselle. Sijoituksen aikana tulleen tiedon ja havaintojen pohjalta lapsen sekä hänen perheensä on mahdollista saada oikeanlaista tukea ja apua. Lopullinen vastuu lastensuojeluprosessista on aina lapsen sosiaalityöntekijällä tai sosiaalityöntiimillä. (Vaattovaara & Maula 2010, 11-15.)

Kun lapsi saapuu vastaanottoperheeseen, on tärkeää selvittää lapsen terveydentila mahdollisuuksien mukaan. Huomiot lapsen olemuksesta, siisteydestä sekä erityiset huomiot kirjataan muistiin. Myös lapsen keho ja iho tarkistetaan. Lapsi tulee viedä lääkärintarkastukseen lähipäivinä lapsen saapumisesta, lapsen voinnin edellyttämällä aikataululla. Lapsen tarpeiden tyydyttäminen on vastaanottoperheen ensisijainen tehtävä. Lapsi käy läpi tilannetta oman

kykynsä ja kehitysvaiheensa mukaisesti. Lapsen käyttäytyminen arjessa antaa paljon tietoa lapsen kokemuksista. Tunteiden ilmaisu, leikki, piirustukset ja puheet ovat asioita, joihin kiinnitetään huomiota. Ne kertovat lapsen käsityksestä itsestään, läheisistä ihmisistä ja siitä miten lapsi kokee elämän. Työskentelyn sujuvuuden takaa sosiaalityön riittävät resurssit. Aktiivinen työskentely lapsen vanhempien kanssa sekä suunnitelmallinen arviointityö takaavat sen, ettei lapsi ”unohdu” vastaanottoperheeseen, niin ettei kukaan työskentele lapsen ja vanhempien kanssa palaverien välissä. Sosiaalityön tuki vastaanottoperheille madaltaa sijaisvanhempien uupumuksen riskiä. (Vaattovaara & Maula 2010, 13-17.)

Vastaanottoperheet ovat käyneet tehtävänsä valmennuksen, jonka lisäksi heitä tuetaan toiminnassa. Osassa kunnissa valmennusta kutsutaan Pride-valmennukseksi. Valmennusta täydennetään lyhytaikaisen perhehoidon lisäkoulutuspäivillä. Valmennusprosessi saattaa vaihdella jonkin verran kunnan mukaan. Ennakovalmennuksen lisäksi vastaanottoperheiltä edellytetään joko täydentävää jatkokoulutusta tai jatkossa kehitettävää modulimuotoista koulutusta. Tarjolla on myös puhelintukea, jonka ajallinen saatavuus vaihtelee kunnasta riippuen. Perhekohtainen vastuuhenkilö on tyypillisesti vastaanottoperhetoiminnan yksiköstä. Osa ryhmämuotoista tukea pystytään organisoimaan osana perhehoidon palveluiden kokonaisuutta. Tulevaisuudessa tavoitteena olisi tarjota ympärivuorokautista tukea perheille tekemällä yhteistyötä vastaanottolaitostoiminnan kanssa. Suunnitteilla on myös koko vastaanottotoiminnan yhteisiä koulutuksia tulevaisuudessa. (Uudenmaanliitto 2019, 6.)

Kunnan sosiaalityöntekijät vastaavat valmennuksesta ja tukipalvelusta yhdessä sosiaaliohjaajien kanssa. Vastaanottoperheiden tukipalveluista vastaa erillinen työryhmä. Palvelun tuottavat koulutetut perhehoitajat yhdessä heidän vastuutyöntekijänsä kanssa. Pääkaupunkiseudun suurissa kaupungeissa lyhytaikainen perhehoito on eriytetty pidempiaikaisesta perhehoidosta. Yhteneväisyyksiä lyhytaikaisen sekä pitkäaikaisen perhehoidon väliltä löytyy, mutta myös eroavaisuuksia. Työn intensiteetissä on paljon eroa, lyhytaikaisessa perhehoidossa korostuu tilanteiden kriisiluonteisuus, sekä kiireellisyys. Näiden lisäksi myös asiakasohjaus on tiiviisti kytketty muuhun akuuttiin sijoituspalveluun ohjaamisen kanssa. Pääkaupunkiseudulla vastaanottoperhetoiminta on osa vastaanottotoimintaa. Vastaanottoperhetoiminnan tiimi koostuu sosiaaliohjaajien lisäksi sosiaalityöntekijöistä ja joissakin kunnissa myös muista ammattilaisista. Perheiden tukena toimii erilaisia moniammatillisia tiimejä riippuen palveluntuottajasta. Tyypillistä on käyttää tukityössä mm. perheterapeutteja. (Uudenmaanliitto 2019, 3-5.)

Uudenmaan kunnissa esiin tulleiden tietojen pohjalta selviää, että vuonna 2016 vastaanottotoiminnan perhehoidossa toteutui yhteensä 50 778 hoitovuorokautta. Tämä oli noin puolet kaikista vastaanottotoiminnan hoitovuorokausista. Uudenmaan kunnilla on käytössä noin sata vastaanottoperhepaikkaa. Vastaanottoperhetoiminnan palvelu on suurimmaksi osaksi kuntien itse tai kunnallisten palveluyhteenliittymien järjestämää. Palvelua ostetaan jonkin verran palveluntuottajilta. (Uudenmaanliitto 2019, 4-5.)

Toiminnan tavoitteena on olla lyhytkestoista. Tarkoituksena on arvioinnin valmistuttua päivittää lapsen asiakassuunnitelma niin että työskentelyä aletaan toteuttamaan siten, että sijoitus vastaanottoperheessä loppuu. Tärkeä tavoite sijoituksen aikana on myös lapsen ja vanhemman sekä muiden verkostojen yhteydenpidon turvaaminen. Tilanteen vaatiessa tämä varmistetaan järjestämällä valvottuja tai tuettuja tapaamisia. Uudenmaan alueella toimintaa ei valvota ulkopuolelta, vaan palvelun laadun sekä lainmukaisuuden valvonnan vastuu on itse palvelun tuottajalla ja tilaajalla. Näin ollen suurimmaksi osaksi perheitä valvovat tukipalvelua järjestävät henkilöt. Kun kiireellisistä sijoituksista kaikki ne lapset, joiden edun mukaista olisi perheeseen sijoittaminen äkillisessä tilanteessa, sijoitettaisiin vastaanottoperheisiin, katsottaisiin, että palvelu olisi osaltaan onnistunut. Tämän lisäksi toiminnan onnistumiseen vaikuttavat saumaton yhteistyö lapsen sosiaalityöntekijöiden kanssa, sekä yhdessä toteutettu arvio, joka olisi tasalaatuinen, yksilölliset tarpeet ja lähiverkoston huomioon ottava. (Uudenmaanliitto 2019, 5-6.)

4 Tuki

Tuki kuvaa jotakin henkilöä, henkilöitä tai asiaa, joka auttaa, tarjoaa turvaa, kannustaa sekä vie eteenpäin ihmistä tai asiaa, joka tukea tarvitsee. Tuki voi olla entuudestaan tuttu tai vieraampi yksi tai useampi henkilö tai asia. Esimerkiksi vanhemmat ovat omien lastensa tukena. Joissain tilanteissa yksi tietty henkilö voi olla ainoa tuki ja turva vanhukselle. Kun taas ehdokkaalle tukea antavat äänestäjät. Ihmisten lisäksi on mahdollista, että tuen lähteenä on asia, kuten jollekin ihmiselle säästöt vanhuuden tukena. Tuen antaminen ja tukena oleminen ovat toisen ihmisen tai asian vahvistamista, kannattelemista ja pönkittämistä. (Kielitoimiston sanakirja 2012, 359.)

4.1 Sosiaalinen tuki

Käsiteellä sosiaalinen tuki kuvataan yleensä sitä tukea, jota ihminen saa omien sosiaalisten verkostojensa kautta (Järvikoski & Härkäpää 2011, 88). Käsitteenä sosiaalinen tuki on moniselitteinen ja sisältää useita eri tasoja. Tarkasteltaessa käsitettä asiakkaan silmin, tarkoitetaan sosiaalisella tuella avun saamista sillä hetkellä, kun ihmisellä ei ole riittävästi voimavaroja haasteista selvitäkseen (Honkakoski, Kinnunen & Vuorijärvi 2016, 18.) Sosiaalinen tuki on ihmisten välistä vuorovaikutusta, joka auttaa käsittelemään epävarmuutta, joka ilmenee kuormittavissa tilanteissa sekä voimistaa tunnetta siitä, että ihminen on hyväksytty ja hallitsee omaa elämäänsä (Mikkola 2009, 26).

Usein sosiaalista tukea eritellään lähteen mukaan. Sosiaalista tukea ihminen voi saada perheenjäseniltä, naapureilta, ystäviltä, ihmisiltä harrastusten tai yhdistysten kautta sekä kirkolta. Riippuen tuen lähteestä, voidaan sosiaalinen tuki jaotella myös viralliseen sekä epäviralliseen tukeen. Viralliseen tukeen lukeutuvat palvelujärjestelmän ja ammatti-ihmisten

antama tuki. Epäviralliseksi tueksi katsotaan ihmisen luontaisten verkostojen antama tuki. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 89, 151-152.)

Sosiaaliselle tuelle on muotoitu useita tasoja. Näillä kuvataan sosiaalisten suhteiden syvyyttä. Primaarisesti tueksi nimitetään tukea, joka on ydinperheen sisäistä. Sukulaisten, ystävien ja tuttavien antamaa tukea kutsutaan sekundaarisesti tueksi. Kolmatta tasoa nimitetään tertiäärisesti tueksi, jolla tarkoitetaan julkisten palveluiden tarjoamaa tukea. (Järvikoski & Härkönen 2011, 152.)

Saatuna tukena voidaan sosiaalinen tuki jaotella sen eri sisällöllisten funktioiden mukaan neljään eri osa-alueeseen: emotionaaliseen tukeen, tiedolliseen tukeen, välineelliseen eli konkreettiseen tukeen ja arvioivaan tukeen. Emotionaaliseen tukeen sisältyvät välittäminen, rakkaus ja arvostaminen. Tiedollinen tuki puolestaan on erilaisten ohjeiden sekä tietojen hankkimista ja saamista. Välineellisellä eli konkreettisella tuella viitataan avun antamiseen konkreettisissa asioissa. Arvioiva tuki on erilaista tukea ja apua valintatilanteissa ja päätöksenteossa sekä palautteen vastaanottamisessa ja sen hyödyntämisessä. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 89.) House (1981) on käyttänyt vastaavaa jaottelua sosiaalisesta tuesta ja jakaa sosiaalisen tuen vastaavanlaisesti neljään osa-alueeseen (Ahlfors 2009, 18; Toivonen 2009, 8).

4.2 Emotionaalinen tuki

Emotionaalinen tuki on yksi sosiaalisen tuen muodoista. Emotionaalista tukea kutsutaan myös affektiiviseksi tueksi. Emotionaalinen tuki on arvostamista, kannustamista, luottamusta sekä toisen ihmisen välittämisen näyttämistä. (Deufel & Montonen 2010, 151.)

Emotionaalinen tuki on ihmisen tukemista tunnetasolla. Se voi olla esimerkiksi kokemusten jakamista ja kanssaelämistä, kannustamista tai lohduttamista. (Anttila, Hirvelä, Jaatinen, Polviander & Puska 2009, 17.) Ihminen, joka on emotionaalisen tuen tarjoajan, eli tukijan roolissa, ihailee, näkee hyvän, kehuu, rohkaisee ja kiittää (Deufel & Montonen 2010, 151). Emotionaalinen tuki luo hyvätahtoisen ja turvallisen ilmapiirin, joka tekee tunteiden esiin tuomisen ja ongelmien kohtaamisen mahdolliseksi. Se saa ihmisessä aikaan tunteen siitä, että hänestä välitetään, hän saa olla juuri sellainen kuin on ja tulee hyväksytyksi sekä arvostetuksi omana itsenään. (Eloranta & Virkki 2011, 57.)

4.3 Tiedollinen tuki

Tiedollinen tuki on tiedonsaantiin liittyvää tukea. Toiselta ihmiseltä neuvojen ja tietojen saaminen esimerkiksi arkea tai sairautta koskevat asioissa on tiedollista tukea. (Anttila ym. 2009, 17.) Tiedollisella tuella tarkoitetaan luotettavan, ajantasaisen sekä ymmärrettävän tiedon välittämistä kyseessä olevasta asiasta. Sen lisäksi, että tiedollinen tuki on tiedon välittämistä, on se myös ihmisen tukemista päätöksenteossa sekä tilanteiden selvittämistä. (Eloranta & Virkki 2011, 56-57.)

Tiedon ja neuvojen antamisen lisäksi tiedollinen tuki voidaan katsoa myös ohjaamiseksi sekä suositusten antamiseksi. Tiedollisen tuen antaja keskustelee, korjaa vääriä uskomuksia, etsii ratkaisuja yhdessä tuettavan henkilön kanssa sekä tunnistaa onnistumisen mahdollisuuksia. (Deufel & Montonen 2010, 151.) Tunne siitä, että läheisten apu on saatavissa lisää ihmisen turvallisuuden tunnetta (Anttila ym. 2009, 17). Tutkimuksen mukaan tiedollinen tuki on koettu emotionaaliseksi tueksi silloin kun ihminen saanut sitä omien henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti (Leino 2011, 145).

4.4 Konkreettinen tuki

Aina pelkkä tiedollinen tuki ei ole riittävää, vaan tilanteessa tarvitaan konkreettista tukea. Avun antamista käytännön asioiden hoitamiseen kutsutaan konkreettiseksi tueksi. Esimerkiksi vertaistuen järjestäminen ja apuvälineiden hankkiminen ovat konkreettista tukea. (Eloranta & Virkki 2011, 58.) Konkreettisesta tuesta käytetään myös nimitystä instrumentaalinen tuki. Ihminen voi kaivata konkreettista tukea esimerkiksi taloudellisissa asioissa tai kodinhoidossa. Myös ajan antaminen toiselle ihmiselle on konkreettista tukea. (Deufel & Montonen 2010, 151.)

Konkreettista tukea ei kuitenkaan tule ottaa automaattisesti käyttöön. Ihminen voi jossain tilanteessa olla hyvinkin pystyvä tekemään asioita itsensä puolesta. Tällaisessa tilanteessa ihmisen puolesta toimiminen olisi vahingollista kykeneväisyyden tunteen sekä huolenpitoon sitoutumisen kannalta. Perusteltua puolesta toimiminen on silloin kun ihminen tarvitsee tilanteessa järkytyksen, surun tai hämmennyksen vuoksi konkreettista tukea, että pääsee asioiden hoitamisessa alkuun. (Eloranta & Virkki 2011, 58.)

4.5 Arvioiva tuki

Arvioivaa tukea kutsutaan myös arvostavaksi tueksi. Arvioiva tuki on positiivisen palautteen antamista toiselle ihmiselle hänen kyvyistään ja tekemisistään. Sillä pyritään itseluottamuksen vahvistamiseen. Arvioivan tuen keskeinen tehtävä on tukea ihmistä itsearviointiin. Henkilö, joka on tukijan roolissa, ulkopuolisena huomaa tilanteen, on tilanteissa läsnä hengessä, ymmärtää ja on apuna tilanteiden jäsentämisessä. (Deufel & Montonen 2010, 151.)

Arvioiva tuki on avun antamista toiselle ihmiselle päätöksentekoon liittyvissä asioissa. Arvioivaan tukeen kuuluvat myös myönteisen palautteen antaminen sekä kannustaminen niiden palveluiden ääreen, joita tuettava ihminen tarvitsee. Reflektointi ja muutoksen huomaaminen sisältyvät arvioivaan tukeen. (Rommakkaniemi 2011.)

4.6 Vertaistuki

Käsitteitä vertaistuki, vertaisuus ja vertaistoiminta käytetään yleensä samassa tarkoituksessa. Vertaisuus on ihmisten välinen suhde. Käsitteenä vertaistoiminta on laajempi kuin vertaistuki, sillä se pitää sisällään kaiken sen toiminnan, mitä vertaistukeen kuuluu. Vertaistuella

tarkoitetaan omaehtoista toimintaa, joka on vertaisten, saman kokemuksen omaavien, toimimista omaksi ja toisten hyväksi. Vertaistuen toteutukseen vaikuttavat kuitenkin useat ulkoiset tekijät. Käsitteenä ja ilmiönä vertaistuki on määritelty sosiaaliseen tukeen sisältyväksi. (Mikkonen & Saarinen 2018, 20, 22.)

Vertaisuuteen kuuluu luottamus sekä vertaisen antama tuki, eli vertaistuki. Ilmapiiri, joka on luottamuksellinen, tekee mahdolliseksi vuorovaikutuksen, tunteiden esiin tuomisen ja niiden käsittelyn. Vertaistuki mahdollistaa henkilökohtaisten kokemusten kertomisen ja toisten kuulemisen, oppimisen toisten kokemuksista sekä uudenlaisien selviytymiskeinojen tunnistamisen. Kokemus tästä ilmapiiristä auttaa ihmistä sopeutumaan tilanteeseen ja luo tunnetta osallisuudesta, joka taas ruokkii sosiaalista pääomaa ja kykeneväisyyttä sekä voimaannuttaa ihmistä. (Mikkonen & Saarinen 2018, 21.)

Vertaistuki toimii vapaasti ja omaehtoisesti tarpeen sekä tilanteen vaatimalla tavalla. Tarpeiden ja tilanteiden lisäksi vertaistuen toimivuuteen vaikuttavat osallistujien elämäntilanteet sekä voimavarat. Vertaisia yhdistävät samat kokemukset ja elämäntilanteet, joten vertaistuksessa ymmärretään toisten samanlaiset tarpeet. (Mikkonen & Saarinen 2018, 20-21.)

Läheisissä ihmissuhteissa voi vertaistuki toteutua osana ihmisten tavallista arkipäiväistä vuorovaikutusta. Tämän lisäksi vertaistuki voi toteutua myös suunnitellusti vertaistukipalveluissa. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 10.) Silloin kun kokemusasiantuntijalla eli vertaisella on muut elämänalueet hallinnassa, kykenee hän tukemaan muita sellaisissakin asioissa, joissa ammattihenkilö ei pysty ilman samaa, yhdistävää kokemusta (Mikkonen & Saarinen 2018, 21).

Vertaistuki voi olla monenlaista. Vertaistuki voi toteutua kasvokkain pari- ja ryhmätukena esimerkiksi vertaistukiryhmissä. Se voi toteutua myös joukkomuotoisena verkossa, jolloin se tapahtuu erilaisilla ohjatuilla keskustelufoorumeilla. (Mikkonen & Saarinen 2018, 50.) Tapaamisten ja verkon lisäksi vertaistukea voi saada myös kirjojen kuvitteellisista hahmoista, elämänerroista sekä lehtiartikkeleista (Holm, Huuskonen, Jyrkämä, Karnell, Laimio, Lehtinen, Myllymaa & Vahtivaara 2010, 13).

Vertaistukiryhmän valikoitumiseen vaikuttavat tukea tarvitsevan henkilön tarpeet. Ihmisiä yhdistäviä tapahtumia ja tekijöitä, jolloin vertaistukea voidaan kokea tarvitsevan, voivat esimerkiksi olla sairausdiagnoosin saaminen, vammautuminen, sairastuminen tai jokin elämässä tapahtuva kriisitilanne, esimerkiksi työn menettäminen. Tavallisesti vertaistukea on syntynyt vammautuneiden ja sairastuneiden keskuudessa ja vaikeissa elämäntilanteissa. Ihminen, joka kaipaa vertaistukea hakeutuu ihmisten seuraan, jotka ovat samanlaisessa elämäntilanteessa. Esimerkiksi työnsä menettänyt ihminen hakeutuu työttömille tarkoitettuun vertaistukiryhmään ja adoptiolasta odottava hakeutuu muiden adoptiolasta odottavien piiriin. (Mikkonen & Saarinen 2018, 20, 50.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

Tarkoituksenamme tässä opinnäytetyössä oli kuvata vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä. Haastattelun tulosten tavoite oli auttaa vastaanottoperhetoimintaa kehittämään palvelua. Haastattelun tulosten perusteella vastaanottoperhetoiminta pystyi arvioimaan, olisiko tulevaisuudessa tarpeellista järjestää vastaanottoperheiden biologisille lapsille esimerkiksi työnohjausta tai vertaistukitoimintaa.

Opinnäytetyö pohjautui tutkimuskysymykseen:

1. Minkälaisia näkemyksiä ja toiveita vastaanottoperheiden biologisilla lapsilla on tuen tarpeesta?

Opinnäytetyössä työelämän yhteistyökumppanimme oli erään Etelä-Suomen kaupungin vastaanottoperhetoiminnan yksikkö. Yhteistyökumppanimme valikoitui omien mielenkiinnonkohteidemme mukaan. Olimme käyneet aiemmin tutustumassa yksikköön opintojemme aikana, joten se oli entuudestaan meille kummallekin tuttu. Pohdimme yhdessä yksikön ohjaajien kanssa opinnäytetyölle aihetta. Yhteisten keskusteluiden tuloksena päädyimme vastaanottoperheiden biologisten lasten tukea koskevien näkemyksien ja toiveiden tutkimiseen. Päädyimme aiheeseen, sillä mielestämme sitä ei ollut vielä tutkittu riittävästi ja se tuntui ajankohtaiselta. Teimme opinnäytetyösopimuksen vastaanottoperhetoiminnan yksikön kanssa ja sovimme alustavasta aikataulusta. Tämän pohjalta teimme opinnäytetyösuunnitelman. Hyväksytimme opinnäytetyösuunnitelman ohjaavalla opettajallamme, jonka jälkeen haimme tutkimuslupaa. Saimme tutkimusluvan lokakuussa 2019.

Tutkimusluvan saatuaamme vastaanottoperhetoiminnan vastaava ohjaaja lähetti vastaanottoperheille laatimamme haastattelukutsun. Haastattelukutsussa oli meidän molempien sähköpostiosoitteet, joihin haastatteluun osallistuvat perheet saivat olla yhteydessä. Meille ei missään vaiheessa luovutettu vastaanottoperheiden yhteystietoja. Toteutimme teemahaastattelut lokakuun 2019 aikana. Haastattelimme viittä 9-16-vuotiasta vastaanottoperheiden biologista lasta. Olimme tyytyväisiä viiteen haastateltavaan, sillä haastatteluihin oli haasteellista löytää osallistujia.

Haastateltavat saivat valita itselleen sopivan paikan ja ajankohdan haastatteluiden toteuttamiseksi. Kahta lasta haastattelimme vastaanottoperhetoiminnan toimitiloissa ja kolmea lasta heidän omissa kodeissaan. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina, ettei lasten vastaukset vaikuttaisi toisiinsa. Tarkoituksenamme oli tehdä haastatteluihin osallistumisesta mahdollisimman helppoa lapsille. Haastattelupaikasta riippumatta, varmistimme, että ympäristö oli tarpeeksi rauhallinen ja lapset kokivat olonsa turvallisiksi. Aikaa yhdelle

haastattelulle oli varattu 20 minuuttia, jotta haastattelun teemoista ehdittiin keskustelemaan riittävästi.

Haastattelukutsussa vastaanottoperheet olivat saaneet yleisen kuvauksen haastattelusta. Haastattelun alkuun kävimme haastattelun kulun läpi ja allekirjoitettiin haastattelulupa (kts liite 2). Haastateltaville oli kerrottu heidän oikeuksistaan ja siitä että he voivat keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa. Äänitimme haastattelut ääninauhurilla. Olimme molemmat mukana jokaisessa haastattelussa ja haastattelimme lapsia yhdessä.

Haastattelun aikana pyrimme antamaan lapsille tilaa tuoda omia kokemuksia ja mielipiteitä kuuluviin. Erityisesti kiinnitimme huomiota siihen, ettemme johdattele lapsia kysymyksillä tiettyyn suuntaan. Suunnitellessamme haastattelun teemoja huomioimme lapsen näkökulman. Emme halunneet suunnitella kysymyksiä liian tarkasti etukäteen, jotta keskustelulle ja lasten omille kokemuksille jäisi mahdollisimman paljon tilaa. Pyrimme olemaan helposti lähestyttäviä sekä empaattisia, sillä aiheet ovat emotionaalisesti arkoja.

Haastatteluiden edetessä huomasimme kehittyvämmä haastattelijoina. Ensimmäinen haastattelu toteutettiin alkuperäisen suunnitelman mukaan, keskustellen suunnitelluista teemoista. Huomasimme pian, että lapsen on haastavaa ymmärtää tuen käsite ja ymmärtää käsiteltyjä teemoja. Suunnittelimme seuraaviin haastatteluihin tarkentavia kysymyksiä, joilla pystyimme avaamaan tuen käsitettä paremmin lapsille. Huomasimme, että tämä toimi ja lapset ymmärsivät paremmin mistä oli kyse. Koimme lasten haastattelemisen melko haastavaksi, sillä haastattelumme lapset olivat hyvin eri-ikäisiä ja pystyivät käsittelemään haastattelun teemoja hyvin eri tasoisesti.

Haastattelut tehtyämme litteroimme aineiston ja hävitimme äänitteet asianmukaisesti, poistamalla ne ääninauhurista. Tämän jälkeen teimme sisällönanalyysin litteroidusta tekstistä. Alkuperäisilmaisuja aineistosta nousi kaiken kaikkiaan seitsemäntoista, joista teimme pelkistykset. Tämän jälkeen teemoittelimme pelkistykset värien avulla ja niistä muodostui seitsemän alaluokkaa. Alaluokat tiivistimme vielä neljäksi keskeiseksi yläluokaksi. Muodostuneet yläluokat olivat: tuki on riittävää, saatu sosiaalinen tuki, tuki on puutteellista ja toiveet tuesta. Sisällönanalyysin pohjalta raportoimme tulokset selkeästi tässä opinnäytetyössä.

Opinnäytetyöstä ei koitunut kustannuksia. Olimme suunnitteluvaiheessa sopineet työnjaon ja aikataulun toteutukselle. Näimme noin kerran viikossa koulullamme, jolloin teimme opinnäytetyötä. Osallistuimme myös Laurea-ammattikorkeakoulun järjestämiin opinnäytetöiden hankokoukuihin sekä menetelmäpajoihin, joissa saimme opettajilta ohjausta eri työvaiheissa. Pysyimme laatimassamme aikataulussa koko opinnäytetyön ajan.

6 Opinnäytetyön menetelmät

Toteutimme tutkielmamuotoisen opinnäytetyön laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän keinoin. Aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Tutkielman kohderyhmä oli erään Etelä-Suomalaisen kaupungin vastaanottoperheiden biologiset, kouluikäiset, 7-17 -vuotiaat, kotona asuvat lapset. Aineiston analyysimenetelmänä käytimme sisälönanalyysia.

6.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon keruuta. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto kasataan todellisissa, luonnollisissa tilanteissa. Lähtökohta kvalitatiivisessa tutkimuksessa on siis kuvata todellista elämää. Todellisen elämän kuvaaminen sisältää ajatuksen, että todellisuus on moninainen. Kvalitatiivisen tutkimuksen toteutuksessa on kuitenkin huomioitava, ettei todellisuutta voi mielivaltaisesti rikkoa osiin. Samanaikaisesti tapahtumat vaikuttavat toinen toisiinsa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdetta on tarkoitus tutkia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161, 164.)

Tyypillinen piirre kvalitatiiviselle tutkimukselle on käyttää ihmistä tiedon keruun välineenä. Tutkimuksen toteuttaja luottaa mittausvälineiltä hyödyntäen hankittua tietoa enemmän omiin huomioihin ja löydöksiin. Piirrettä perustellaan näkemyksellä siitä, että ihminen on tarpeeksi mukautuva sopeutuakseen muuttuviin tilanteisiin. Täydentävän tiedon keruussa useat tutkijat hyödyntävät myös testejä ja lomakkeita. (Hirsjärvi ym. 2010, 164.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto kerätään siis esimerkiksi haastattelemalla ihmisiä. Silloin ollaan tekemisissä tarinoiden, kertomusten ja merkitysten kanssa. Siitä johtuen kvalitatiivisesta tutkimuksesta ei ole mahdollista saada määrällisen tutkimuksen tapaan tilastollisesti yleistettävää tietoa. (Kylmä & Juvakka 2012, 16.)

Keskeistä kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tutkittavan näkökulman ymmärtäminen. Tutkijat eivät määrittele ennalta mihin tutkimuksen tulokset johtavat, vaan ovat kiinnostuneita ja keräävät aineistoa tutkimukseen. Huomion kohteena on siis tutkittava ilmiö osallistujien näkökulmasta sekä todellisuus. (Peters ym. 2002, Kylmä ym. 2003, Öhman 2005, Kylmän & Juvakan 2012, 23 mukaan)

Tavallisin kysymys, joka esitetään kvalitatiivisen tutkimuksen aineistoa kerätessä, liittyy aineiston kokoon. Pohditaan siis, minkä verran tulee aineistoa kerätä, että tutkimus on edustava sekä tieteellistä. Voidaan sanoa, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa, riippumatta siitä ovatko ne yliopistojen pro-gradu -töitä tai ammattikorkeakoulussa tehtyjä opinnäytetöitä, kvantitatiiviseen tutkimukseen verrattuna aineiston koko on vähäinen tai pieni. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on kuvata jotain tapahtumaa tai ilmiötä, ymmärtää tietynlaista toimintaa tai antaa jollekin ilmiölle teoreettisesti ymmärrettävä näkemys. Tästä johtuen, kvalitatiivisessa tutkimuksessa on olennaista, että ihmisillä, joilta aineistoa kerätään,

on tutkittavasta ilmiöstä runsaasti tietoa tai kokemusta. Siispä ihmiset, joilta kvalitatiivisessa tutkimuksessa kerätään aineistoa, tulee olla tarkoituksenmukaisia ja tarkkaan harkittuja. Tutkimusraportissa tulee kertoa, kuinka nämä ihmiset ovat valikoituneet tutkimukseen ja miten he täyttävät tarkoituksenmukaisuuden kriteerin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 97-98.)

Havaintojen teoriapitoisuus on yksi kvalitatiivisen tutkimuksen perusperiaatteista, joihin tukeudutaan tutkimuksen perusteluissa ja kritiikissä. Havaintojen teoriapitoisuus tarkoittaa henkilön käsitystä tutkittavasta ilmiöstä, tutkimuksessa käytettäviä välineitä, sekä tutkittavan ilmiön merkitystä, näillä kaikilla on vaikutusta tutkimuksen tuloksiin. Tämä tarkoittaa siis sitä, että tutkimustulokset ovat osittain riippuvaisia käytetystä havaintomenetelmästä ja tutkijasta. Tutkija tulkitsee tutkimusasetelman oman ymmärryksen varassa, joka vaikuttaa siihen, ettei tieto ole täysin puolueetonta. Tästä syystä kvalitatiivisen tutkimuksen perustelut nostavat esiin, että kaiken tutkimuksen perustana on oltava teoriapitoisuus. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 25.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista analyysia. Tutkijan tulisi pyrkiä paljastamaan seikkoja, jotka ovat odottamattomia. Tästä johtuen ei lähtökohtana ole hypoteesin tai teorian testaaminen vaan aineiston seikkaperäinen ja monipuolinen tarkastelu. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija ei määritä mikä on tärkeää. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan menetelmiä, joissa tutkimuksen kohteena olevan kohderyhmän ”ääni” ja mielipiteet pääsevät julki. Tällaisia menetelmiä ovat muun muassa teemahaastattelu, ryhmähaastattelut, osallistuva havainnointi sekä erilaisten tekstien ja dokumenttien diskursiiviset analyysit. (Hirsjärvi ym. 2010, 164.)

Tutkimussuunnitelma rakentuu tutkimuksen mennessä eteenpäin. Suunnitelmia muutetaan tilanteen vaatimalla tavalla ja kvalitatiivinen tutkimus toteutetaan joustavasti. Kohderyhmä kvalitatiiviseen tutkimukseen valitaan tarkoituksen mukaan, ei satunnaisotoksena. Jokaista tapausta tutkitaan ainutlaatuisena, joten kerättyä aineistoa tulkitaan tämän mukaisesti. Yleisesti voidaan todeta, että jo olemassa olevien väittämien todentamisen sijaan on kvalitatiivisen tutkimuksen pyrkimys ennemminkin paljastaa tai löytää tosiasioita. (Hirsjärvi ym. 2010, 161, 164.)

Päädyimme kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään, sillä siinä ihmisen asema ja osuus ovat tärkeässä roolissa tutkimuksessa. Tutkimuksen osallistujat ja tutkijat ovat kanssaeläjiä, jotka jakavat yhteistä maailmaa tutkimuksen myötä. Tutkija ei voi asettua sivusta katsojan asemaan, jos mietitään tutkijan ja tutkimukseen osallistujan keskinäistä suhdetta sekä asemaa. Sillä ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, ettei tutkimuksella pyrittäisi totuuteen tai tarkkuuteen. Tyypillisesti kvalitatiivisen tutkimuksen teemat ovat hyvin henkilökohtaisia. Tutkija voi kohdata tutkimusta tehdessään sellaisia teemoja, jotka koskettavat häntä. Tutkija ei voi välttyä

henkilökohtaistumiselta ja tämä onkin yksi tunnuspiirre kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Erityisen tärkeää kvalitatiivisessa tutkimuksessa on myös eettisyys. (Kylmä & Juvakka 2012, 20.)

Edellä kuvattujen tietojen perusteella kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä sopi opinnäytetyöhömmä hyvin. Tutkimuskysymykseen pyrimme etsimään vastauksia ihmislähtöisesti. Opinnäytetyössä toimimme lasten äänen kuuluviin kuvaamalla lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä. Aiheemme oli hyvin herkkä ja kosketti myös meitä henkilökohtaisella tasolla, joten kvalitatiivisen tutkimuksen tunnuspiirre täyttyi tältäkin osin. Pohdimme eettisiä kysymyksiä laajasti opinnäytetyönprosessin aikana ja se ohjasi työkentelyämme.

6.2 Aineistonkeruumenetelmä

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Haastattelimme vastaanottoperheiden biologisia lapsia henkilökohtaisesti ennalta sovitussa paikoissa. Toteutimme haastattelut keskustellen ennalta laadituista teemoista.

Teemahaastattelu on välimuoto avoimesta- ja lomakehaastattelusta. Luonteenomaista teemahaastattelulle on se, että teemat ovat valittu, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Tämän tyyppinen haastattelu vastaa hyvin kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia, siksi sitä käytetään yleensä kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa. Teemahaastattelua voidaan kuitenkin myös yhtä hyvin käyttää kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 2010, 208.) Haastatteluissa teemojamme olivat vastaanottoperhetoiminnan vaikutus lapsen elämään sekä lapsen näkemys ja toiveet lapsen saadusta sekä tarvitsemasta tuesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä (kts liite 1). Kartoittamalla haastatteluiden alkuun vastaanottoperhetoiminnan vaikutuksia lapsen elämään, ohjautui keskustelu luonnollisesti siihen, millaista tukea lapsi on saanut ja millaista tukea lapsi olisi toivonut näissä tilanteissa.

Teemahaastattelun tavoitteena on tuottaa monenlaisia- ja sävyisiä kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto liitetään aina tutkimusympäristöön, kulttuuriin sekä yhteisöön, josta se on kerätty. Sen painoarvo rakentuu tällä tavalla, eikä sitä näin ollen pystytä tilastollisesti yleistämään. Mikäli haastateltavat ovat valittu onnistuneesti, ei tarvitse olla huolissaan siitä, onko teemoja valittu haastatteluun tarpeeksi. Tyypillisesti haastattelutilanteessa ihmiset ovat halukkaita puhumaan kokemuksistaan, sillä he ovat päättäneet jo aiemmin osallistua haastatteluun. Teemahaastattelulla on kaikki edellytykset onnistua, jos tutkija saa luotua ilmapiirin, jossa haastateltavan on turvallista ja luottamuksellista olla. (Kylmä & Juvakka 2012, 79-80.)

Avoimuudessaan teemahaastattelu muistuttaa syvähaastattelua. Tämän tyyppisen haastattelun etuna on se, että haastateltavien vastauksiin perustuen kysymyksiä pystytään tarkentamaan ja syventämään. Tutkimuksesta riippuen haastatteluiden yhdenmukaisuudessa on

liikkumavaraa. Haastattelut voivat olla kaikkea avoimen- ja strukturoidusti etenevän haastattelun välillä. Kuitenkaan teemahaastattelussa ei voi kysyä ihan mitä vain, vaan pyrkimys on löytää merkittäviä vastauksia ongelmanasettelun, tutkimustehtävän tai tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Teemat pohjautuvat tutkittavan ilmiön teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75-76.)

Tämä aineistonkeruumenetelmä sopi hyvin opinnäytetyöhömmä, koska käsitteimme emotionaalisesti arkoja aiheita. Haastatteluiden teemat olivat haastateltaville hyvin henkilökohtaisia, joten teemahaastattelu antoi haastateltavalle mahdollisuuden puhua teemoista sen verran, kun itse halusi. Tarvittaessa pystyimme kysymään syventäviä kysymyksiä merkityksellistä teemoista, joita haastateltavat nostivat vastauksissaan. Koimme, että ilman tarkkaa haastattelurunkoa pystyimme luomaan luottamuksellisen ja avoimen ilmapiirin, missä lasten oli helppompaa puhua henkilökohtaisista kokemuksistaan ja näkemyksistään. Meille oli myös alusta asti selvää, että halusimme tavata lapset kasvokkain ja tämä aineistonkeruumenetelmä tuntui siihen mielestämme sopivimmalta.

6.3 Aineiston analyysimenetelmä

Aineiston analyysimenetelmänä käytimme sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä ja sitä pystytään käyttämään kaikissa kvalitatiivisissa tutkimuksissa. Yksittäisen metodin lisäksi sisällönanalyysia voidaan pitää myös löyhänä teoreettisena kehyksenä, joka on mahdollista yhdistää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.)

Ensisijaisesti sisällönanalyysi pohjautuu induktiiviseen eli aineistolähtöiseen päättelyyn, jota ohjaavat kysymyksenasettelu sekä tutkimuksen tarkoitus. Siispä analyysissä ei tarvitse analysoida kaikkea kerättyä aineistoa, vaan analyysissa haetaan vastauksia tutkimuskysymykseen. On oleellista muistaa, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuskysymykset voivat tarkentua vielä prosessin aikana. (Kylmä & Juvakka 2012, 113.) Toinen lähestymistapa sisällönanalyysiin on teorialähtöinen analyysi. Se perustuu johonkin tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteetin asettamaan ajatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110.)

Induktiivisessa sisällönanalyysissä kerätty aineisto ensin puretaan osiin, jonka jälkeen sisällöllisesti samanlaiset osat yhdistetään. Tämän jälkeen aineisto tiivistetään kokonaisuudeksi, joka vastaa tutkimuskysymykseen. Tärkeää on aineiston tiivistyminen ja pelkistyminen. Analyysin avulla pystytään kuvamaan tutkittua ilmiötä tiivistetysti. (Kylmä ja Juvakka 2012, 113.)

Induktiivisessa sisällönanalyysissä kerättyä aineistoa tutkitaan niin avoimilla kysymyksillä kuin mahdollista ja otetaan selvää, mitä aineisto kertoo ilmiöstä, jota tutkimuksessa tutkitaan. Esimerkiksi, jos tutkimuksessa halutaan kuvata isäksi tulemista, kysytään aineistolta, mitä tämä kerätty aineisto kertoo isäksi tulemisesta. Vastaukset tähän kysymykseen ovat

tutkimuksen tehtävien ja tarkoituksen kannalta olennaisia alkuperäisilmaisuja. (Kylmä & Juvakka 2012, 117.)

Alkuperäisilmaisut ovat kätevää merkata haastatteluaineistoon esimerkiksi jollakin värillä. Alkuperäisilmaisut ovat pohjana pelkistämislle. Pelkistäessä tai toisin sanoen tiivistäessä alkuperäisilmaisut tiivistetään siten, että niiden olennainen sisältö säilyy (Kyngäs & Vanhanen 1999, Andreassen ym. 2005, Hsieh & Shannon 2005, Kylmän & Juvakan 2012, 117 mukaan). Joissain tapauksissa pelkistyksissä on tarpeellista käyttää jopa samoja sanoja kuin alkuperäisilmaisuissa. Pelkistystä vertaillaan keskenään ja yritetään löytää sisällöllisesti samanlaisia ilmaisuja. Pelkistykset, jotka ovat sisällöllisesti samanlaisia yhdistetään samaan alaluokkaan. (Fowles 1998, Kyngäs & Vanhanen 1999, Slaven & Kiskey 2002, Granheim & Lundman 2004, Leith ym. 2004, Kylmän & Juvakan 2012, 118 mukaan.) Yhdistämisen jälkeen alaluokalle annetaan nimi. Luokan nimen tulee olla sellainen, että se kattaa kaikki sen alle tulevat pelkistykset. (Hsieh & Shannon 2005, Kylmän & Juvakan 2012, 118 mukaan.)

Mahdolliset yläluokat syntyvät samalla tavalla kuin alaluokat. Myös yläluokkien nimien tulee olla sellaisia, että ne kattavat alle tulevien alaluokkien sisällöt. Tässä vaiheessa kannattaa arvioida koko ajan, kuinka pitkälle aineistoa on järkevää luokitella, ettei tulosten tiedon arvo vähehe. (Kylmä & Juvakka 2012, 118.)

Seuraavaksi kerromme, kuinka tässä opinnäytetyössä teimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Lähdimme etsimään litteroidusta aineistosta alkuperäisilmaisuja, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen. Aineistosta nousi seitsemäntoista alkuperäisilmaisuja. Tämän jälkeen pelkistimme alkuperäisilmaisut yksinkertaisempaan muotoon. Pelkistykset teemoittelimme värejä apuna käyttäen. Löysimme useita eri vaihtoehtoja teemoitella aineistoa näkökulmasta riippuen. Pelkistyksistä syntyi lopulta seitsemän alaluokkaa, jotka tiivistyivät neljäksi yläluokaksi, joita käsitellään opinnäytetyön 5. ja 7. luvussa. Kuvassa 1 on esimerkkinä avattu yksi sisällönanalyysin yläluokista.

Alkuperäisilmaisu	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka
Saan vanhemmilta tukea	Vanhemmilta saatu tuki	Emotionaalinen tuki	Saatu sosiaalinen tuki
Ei tarvii hirveesti jutella muitten ku perheen kaa	Puhun perheeni kanssa		
Aina jos tulee jotain nii puhun äidin kanssa, sit se on niin ku käsitelty	Puhun äidin kanssa		
Juttelen siskojen kanssa	Puhun siskojen kanssa		
Juttelen vanhempien kanssa	Puhun vanhempien kanssa		
Periaatteessa kaikkien kaa pystyy juttelee	Puhun kaikkien kanssa		
On kivaava tavata muita vastaanottopeheitä	Kiva tavata muita vastaanottopeheitä	Vertaistuki	
En koe tarpeelliseksi säännöllisesti tavata vertaisia	En koe säännöllistä vertaistukea tarpeelliseksi		
Tiedän toiminnasta tarpeeksi	Tiedän toiminnasta tarpeeksi	Informatiivinen tuki	

Kuva 1: Esimerkki sisällönanalyysin yhden yläluokan toteutuksesta

Opinnäytetyössä teimme siis aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Tekemässämme sisällönanalyysissä on viitteitä myös teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä, mutta tarkastelemalla tekovaiheita, erottaa sisällönanalyysin aineistolähtöiseksi. Ainoastaan aineisto ohjasi sisällönanalyysin tekemistä. Nostimme aineistosta esiin keskeisimmät asiat, riippumatta siitä, mitä ne olivat. Aiemmassa kappaleessa kuvasimme, kuinka toteutimme sisällönanalyysin. Olennainen ero, miksi päädyimme aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, emmekä teoriaohjaavaan, on se, että työskentelyn aikana ajatteluamme ohjasi ainoastaan aineisto. Vaikka aineistosta nousi samoja käsitteitä, mitä teoriaosuudessa olimme aiemmin kuvanneet, ei tämä missään vaiheessa ollut pyrkimyksemme tai asia, joka olisi ohjannut aineiston tulkitsemista.

7 Tulokset

Opinnäytetyömme tuloksissa tuomme esille vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä. Tämän opinnäytetyön tulokset ovat syntyneet viiden haastattelun pohjalta. Nämä ovat siis viiden lapsen näkemyksiä ja toiveita tuesta, eivätkä tulokset näin ollen ole yleistettävissä. Tulokset kuvaamme sisällönanalyysissä käytettyjen yläluokkien pohjalta, joita olivat: tuki on riittävää, saatu sosiaalinen tuki, tuki on puutteellista ja toiveet tuesta. Käytämme myös suoria lainauksia haastateluista. Lainaukset tunnistavat muusta tekstistä kursivoinnista ja sisennyksistä.

7.1 Näkemykset tuesta

Haastatteluja tehdessämme lapset kertoivat erilaisia näkemyksiä tuesta. Neljä viidestä lapsesta koki saavansa riittävästi tukea perheen toimiessa vastaanottoperheenä. Yllätyimme tuloksesta positiivisesti. Aiheen ympärillä olevan yleisen keskustelun perusteella olisi voinut ajatella, että lapset olisivat kaivanneet enemmän tukea. Yllättäviä tuloksia saattoi edesauttaa myös se, ettei aihetta ollut aiemmin juuri tutkittu. Haastatteluissa tuesta nousi runsaasti keskustelua ja lapset kertoivat erilaisia kokemuksia saadusta tuesta.

Suurin osa haastateltavista lapsista kertoi siis, että tuki oli riittävää. Kun tuki oli riittävää, lapset kuvasivat sitä esimerkiksi sanomalla, että kaikki on hyvin. Tämän lisäksi lapset kertoivat, etteivät tarvitse tai halua tukea lisää. Voidaan siis todeta, että osa haastatelluista lapsista kokivat tämän hetkisen tuen olevan heille riittävää. Emme kuitenkaan haastattelujen pohjalta pysty sanomaan, mistä riittävä tuki koostui. Jokaisella lapsella on erilainen näkemys siitä, milloin tuki on riittävää. Teoriaosuudessa kuvasimme, että tuki on jokin henkilö, henkilöt tai asia, joka auttaa, tarjoaa turvaa, kannustaa sekä vie eteenpäin ihmistä tai asiaa, joka tukea tarvitsee. Tuki voi olla entuudestaan tuttu tai vieraampi yksi tai useampi henkilö tai asia. Haastatteluissa jokainen lapsi kertoikin saavansa tukea nimenomaan henkilöltä. Useampi lapsi kertoi turvautuvansa entuudestaan tuttuun henkilöön ja vain yksi lapsi pystyi hakemaan tukea myös tuntemattomilta henkilöiltä.

Haastatteluissa yksi lapsi kertoi, että ei saa tukea ollenkaan, mutta kokee tuen silti riittäväksi. Täytyy myös huomioida, että vaikka lapsi ei saa tukea, ei se automaattisesti tarkoita sitä, että hän olisi tyytymätön tai tuki olisi riittämätöntä. Lapsi korosti olevansa tilanteeseen tyytyväinen, eikä halunnut tukea tai kokenut sitä tarpeelliseksi. Voidaan siis ajatella, että tuen tarve on jokaiselle hyvin yksilöllistä, eikä voida tarkasti määrittellä millaista tukea eri lapset samassa tilanteessa tarvitsevat.

”Kaikki on hyvin näin.” (haastattelu 1)

”Enkä mä koe et mä hirveesti mitään tukea tarviinkaan tässä” (haastattelu 3)

Haastatteluissa nousi voimakkaasti esiin sosiaalisen tuen merkitys lasten elämässä. Käsiteellä sosiaalinen tuki kuvataan yleensä sitä tukea, jota ihminen saa omien sosiaalisten verkostojensa kautta (Järvikoski & Härkäpää 2011, 88). Teoriaosuudessa kuvasimme sosiaalista tukea moniselitteisenä sekä sen sisältävän useita eri tasoja. Moniselitteisyys sekä useat tuen tasot tulivat esiin haastatteluissa, kun lapset kertoivat saavansa tukea kattavasti eri tuen muodoissa. Lähes jokainen haastateltava lapsi nimesi saavansa useampaa kuin yhtä sosiaalisen tuen muotoa. Haastatteluissa lapset kertoivat saadusta emotionaalisesta ja tiedollisesta tuesta sekä vertaistuesta.

Emotionaalinen tuki on ihmisen tukemista tunnetasolla. Se voi olla esimerkiksi kokemusten jakamista ja kanssaelämistä, kannustamista tai lohduttamista. (Anttila ym. 2009, 17.) Emotionaalinen tuki on myös arvostamista, luottamusta sekä toisen ihmisen välittämisen näyttämistä (Deufel & Montonen 2010, 151). Haastatteluissa emotionaalinen tuki nousi selvästi eniten saaduksi sosiaalisen tuen muodoksi. Lapset korostivat, että he kokivat keskustelut merkityksellisinä. On siis tärkeää, että vastaanottoperheiden vanhemmilla on riittävästi työkaluja tukea lapsiaan muuttuvissa tilanteissa. Haastatteluista voimme päätellä, että asia todella on näin, sillä neljä viidestä lapsesta koki saavansa emotionaalista tukea keskustelun muodossa.

Lasten näkemysten mukaan he saivat emotionaalista tukea vanhemmilta, perheenjäseniltä sekä muilta ihmisiltä. Heille oli myös tärkeää, että oli joku kelle puhua. Tavallisesti tämä henkilö löytyi oman perheen sisältä. Teoriaosuudessa eritelimme sosiaalista tukea eri lähteiden mukaan. Ihminen voi saada sosiaalista tukea perheenjäseniltä, naapureilta, ystäviltä, ihmisiltä, yhdistysten tai harrastusten kautta sekä kirkolta. Sosiaaliselle tuelle on muotoiltu useita tasoja, joilla kuvataan sosiaalisten suhteiden syvyyttä. Primaarisiksi tueksi nimitetään tukea, joka on ydinperheen sisäistä. Näin ollen voimme todeta, että vastaanottoperheiden biologiset lapset saivat suurimmaksi osaksi primaarista tukea, koska tuen lähde löytyi omasta ydinperheestä. Vastaanottoperheenä toimiminen koskettaa koko perhettä, joten onkin luonnollista, että tuen lähde löytyy perheen sisältä.

*”Aina jos tulee jotain nii puhun äidin kanssa, sit se on niin ku käsitelty.”
(haastattelu 3)*

”Periaatteessa kaikkien kaa pystyy juttelee.” (haastattelu 4)

Toinen haastatteluissa noussut sosiaalisen tuen muoto oli vertaistuki. Lapsilla oli erilaisia näkemyksiä vertaistuen merkityksestä. Yksi haastateltavista lapsista kertoi, ettei koe vertaistukea tarpeelliseksi. Tämä lapsi koki satunnaisetkin tapaamiset muiden vastaanottoperheiden kanssa turhiksi. Loput neljä lasta kertoivat, että muiden vastaanottoperheiden tapaaminen on tarpeellista. Suurin osa lapsista koki siis vertaistuen tärkeäksi tueksi. Vertaistuella tarkoitetaan omaehtoista toimintaa, joka on vertaisten, saman kokemuksen omaavien, toimimista omaksi ja toisten hyväksi. Vertaistuki mahdollistaa henkilökohtaisten kokemusten kertomisen ja toisten kuulemisen, oppimisen toisten kokemuksista sekä uudenlaisien selviytymiskeinojen tunnistamisen. Kokemus tästä ilmapiiristä auttaa ihmistä sopeutumaan tilanteeseen ja luo tunnetta osallisuudesta, joka taas ruokkii sosiaalista pääomaa ja kykeneväisyyttä sekä voimaannuttaa ihmistä. (Mikkonen & Saarinen 2018, 20-22.) Kukaan haastateltavista lapsista ei nimennyt tuen lähteeksi ystävää, joka kertoo siitä, kuinka tärkeää on jakaa kokemuksia nimenomaan samassa tilanteessa olevien ihmisten kanssa. Tämä kertoo myös siitä, miten ainutlaatuisessa tilanteessa vastaanottoperheet ovat suhteessa toisiin perheisiin.

Haastatteluissa heräsi keskustelua siitä, mikä olisi sopiva määrä tavata muita vastaanottoperheitä. Kuvasimme aiemmin tuloksissa, että neljä viidestä lapsesta koki vertaistuen hyödylliseksi. Kolme näistä neljästä lapsesta, olivat sitä mieltä, että tapaamisten määrä on nykyisellään riittävä, eikä niitä tarvitse lisätä. Yksi neljästä lapsesta kertoi haluavansa lisää tapaamisia. Tällä hetkellä vastaanottoperheet tapaavat toisiaan kaksi kertaa vuodessa. Voidaankin päätellä, että suurimmalle osalle lapsista tämän hetkiset tapaamiset ovat riittäviä. Tapaamiset ovat vapaaehtoisia, joten lapsien, jotka eivät koe tarvetta vertaistuelle ei ole pakko osallistua tapaamisiin. Vertaistuki toimii vapaasti ja omaehtoisesti tarpeen sekä tilanteen vaati- malla tavalla. Tarpeiden ja tilanteiden lisäksi vertaistuen toimivuuteen vaikuttavat osallistujien elämäntilanteet sekä voimavarat (Mikkonen & Saarinen 2018, 20-21).

Vastaanottoperhetoiminnan tarjoamaan vertaistukeen sisältyy myös konkreettinen tuki. Avun antamista käytännön asioiden hoitamiseen kutsutaan konkreettiseksi tueksi. Esimerkiksi vertaistuen järjestäminen ja apuvälineiden hankkiminen ovat konkreettista tukea. (Eloranta & Virkki 2011, 58.) Vastaanottoperhetoiminta tukee perheitä myös konkreettisesti järjestämällä vastaanottoperheille tapahtumia, joissa on mahdollista tavata toisia vastaanottoperheitä.

”On kivaa tavata muita vastaanottoperheitä.” (haastattelu 4)

”En koe tarpeelliseksi säännöllisesti tavata vertaisia.” (haastattelu 5)

Kolmas sosiaalisen tuen muoto, jota lapset saivat, oli tiedollinen tuki. Lapset kertoivat, että he tietävät vastaanottoperheteroiminnasta tarpeeksi, eli he ovat saaneet tiedollista tukea. Opinnäytetyömme teoriaosuudessa tiedollista tukea kuvasimme tiedon saantiin liittyvänä tukena. Tiedollista tukea ovat toiselta ihmiseltä neuvojen ja tietojen saaminen esimerkiksi arkea tai sairautta koskettavissa asioissa. Se on luotettavan ajantasaisen ja ymmärrettävän tiedon välittämistä kyseessä olevasta asiasta. Näiden lisäksi tiedollinen tuki on myös ihmisen tukemista päätöksen teossa sekä tilanteiden selvittämistä. Aiemmin kuvasimme, miten vastaanottoperheiden biologiset lapset saivat emotionaalista tukea perheenjäseniltään keskusteluiden muodossa. Näin ollen voimme olettaa, että lapset ovat saaneet keskusteluiden myötä myös tiedollista tukea. Tutkimuksen mukaan tiedollinen tuki on koettu emotionaaliseksi tukeksi silloin kun ihminen on saanut sitä omien henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti (Leino 2011, 145). Raja emotionaalisen- ja tiedollisen tuen välillä on siis häilyvä.

Emme voi määritellä tarkasti minkä verran lapset tietävät toiminnasta oikeasti. Tässä opinnäytetyössä sillä ei ole merkitystä, sillä tutkimme lasten kokemuksia tuesta. Tärkeää oli siis nimenomaan lapsen kokemus siitä, tiesikö lapsi toiminnasta tarpeeksi vai ei. Haastatteluissa ei myöskään käy ilmi, mistä lapset ovat tarkalleen saaneet tiedollista tukea. Voidaan kuitenkin päätellä, että vanhempien kanssa käydyillä keskusteluilla on luultavasti ollut vaikutusta lapsen kokemukseen.

”Tiedän toiminnasta tarpeeksi.” (haastattelu 5)

Yhdellä viidestä lapsesta tuki oli puutteellista. Tällöin lapsella oli kokemus siitä, ettei tukea ole saatavilla. Tämä tuli haastatteluissa ilmi lasten kertoessa, ettei lapsella ole ketään kelle puhua tai ylipäänsä tukea. Tuen antaminen ja tukena oleminen ovat toisen ihmisen tai asian vahvistamista, kannattelemista ja pönkittämistä (Kielitoimiston sanakirja 2012, 359) Se, että lapsella ei ollut ketään kelle puhua, eikä ylipäänsä tukea, tarkoittaa ettei kukaan kannattanut, vahvistanut tai pönkittänyt lasta.

Lapsi kertoi kuitenkin, että vaikka tukea ei ole saatavilla, ei hän tukea oman näkemyksen mukaan tarvitsekaan. Teoriaosuudessa sosiaalista tukea kuvattiin ihmisten välisenä vuorovaikutuksena, joka auttaa ihmistä käsittelemään epävarmuutta, joka ilmenee kuormittavissa tilanteissa, sekä voimistaa tunnetta siitä että ihminen on hyväksytty ja hallitsee omaa elämäänsä. On mahdollista, ettei lapsi kokenut vastaanottoperheteroimintaa kuormittavaksi. Näin ollen lapsella ei välttämättä ollut epävarmuutta, johon tarvitsisi tukea.

”Ei oo ihmistä kelle jutella.” (haastattelu 1)

”Ei oo tukea.” (haastattelu 1)

Haastatteluiden tuloksista voidaan nähdä, että lasten näkemykset tuesta ovat keskenään hyvin erilaisia. Tästä voidaan päätellä, että samassa tilanteessa elävien lasten näkemykset tuen tarpeesta voivat olla keskenään hyvin erilaisia. Tämä korostaa sitä, että lasten näkemykset tuen tarpeesta ovat yksilöllisiä, eikä voida yleistää, että vastaanottoperheiden biologiset lapset tarvitsisivat tietynlaista tukea. Tukea on oltava saatavilla siis hyvin monipuolisesti.

7.2 Toiveet tuesta

Haastatteluiden tarkoitus oli lasten näkemysten lisäksi kuvata lapsien toiveita tuesta. Lapset toivoivat tukea vertaistuen sekä emotionaalisen tuen muodossa. Toiveet tuesta eivät herättäneet samalla tavalla keskustelua, kuin lasten näkemykset tuesta. Haastateltavien lasten joukossa oli myös pieniä lapsia, joten he eivät välttämättä osaa kertoa toiveitaan tuesta. Silloin vastuu tuen tarjoamisesta jää vastaanottoperheiden vanhemmille, sekä vastaanottoperhetoiminnalle.

Haastatteluissa yksi lapsi toi esiin toiveensa tavata useammin muita vastaanottoperheitä. Suurin osa lapsista oli tyytyväisiä tämän hetken tapaamiskertoihin. Kaikki haastatellut lapset olivat osallistuneet tapahtumiin aiemmin, joissa vastaanottoperheet tapaavat toisia vastaanottoperheitä. Jokainen lapsi kertoi, että tapaamiset ovat olleet mukavia. Koska lapsille oli jäänyt tapaamisista positiivinen kokemus, se luultavasti vaikutti tämän yhden lapsen toiveeseen tavata useammin muita vastaanottoperheitä. Lasten kokemukset sekä toive vertaistuesta kertoo, että on tarpeellista järjestää vastaanottoperheiden tapaamisia ja lapset hyötyvät niistä.

Yksi lapsi viidestä toivoi kannustusta vastaanottoperhetoiminnan henkilökunnalta. Riippuen siitä mistä tuki on lähtöisin, voidaan sosiaalinen tuki jaotella viralliseen sekä epäviralliseen tukeen. Viralliseen tukeen lukeutuvat ammatti-ihmisten sekä palvelujärjestelmän antama tuki. Epävirallista tukea katsotaan olevan ihmisen luontaisten verkostojen antama tuki. (Järvi-koski & Härkäpää 2011, 89, 151-152.) Opinnäytetyön tuloksissa kävi aiemmin ilmi, että lapset olivat yleisesti tyytyväisiä emotionaaliseen tukeen. Lasten tuen lähde oli tyypillisesti epävirallinen lähde, eli oma lähipiiri. Lapsi toivoi kannustusta vastaanottoperhetoiminnan henkilökunnalta, eli viralliselta tuen lähteeltä. Tätä vastaanottoperhetoiminnan henkilökunta pystyy tarjoamaan monin eri tavoin, esimerkiksi vastaanottoperheille järjestetyissä tapahtumissa.

”Toivon, että tapaisin useammin muita vastaanottoperheitä.” (haastattelu 2)

*”Toivoisin kannustavaa tukea vastaanottoperhetoiminnan henkilökunnalta.”
(haastattelu 2)*

Toiveita nousi haastatteluissa vain vähän, mutta nekin olivat monipuolisia. Tämän perusteella voimme sanoa, että lapset ovat tyytyväisiä vastaanottoperhetoiminnan tarjoamiin puitteisiin. Teoriaosuudessa kerroimme, että vastaanottoperheet ovat käyneet tehtävänsä valmennuksen, jonka lisäksi heitä tuetaan toiminnassa. Tulosten perusteella vastaanottoperhetoiminta

on onnistunut tukemaan perhettä kokonaisuutena. Näin ollen vastaanottoperheiden vanhemmille tarjottu tuki on antanut vanhemmille valmiuksia tukea myös omia lapsiaan perheen toimiessa vastaanottoperheenä.

Lasten näkemyksiin ja toiveisiin saattoi vaikuttaa lasten yksilöllinen kokemus tuesta. Lapset, jotka olivat tyytyväisiä saatuun tukeen, eivät esittäneet toiveita tuesta. Tuloksissa käy ilmi, että suurin osa lapsista oli tyytyväisiä saatuun tukeen, joka selittää toiveiden vähäisen määrän.

Yritimme parhaamme mukaan heittäytyä teemahaastatteluun, mutta koimme lasten haastattelun aika ajoin hyvin haasteelliseksi. Lasten oli vaikea ymmärtää käsiteltäviä teemoja. Lähestyimme haastattelun teemoja erilaisia näkökulmia hyödyntäen. Annoimme lapsille konkreettisia esimerkkejä teemoista, jos lapsen oli haastava ymmärtää mitä tarkoitimme. Näistä huolimatta teemat eivät kuitenkaan aina auenneet lapsille.

Esimerkkinä haastatteluiden haasteellisuudesta kertoo tilanne, jossa kartoitimme lapsen tuen tarvetta sekä tukiverkostoa. Haastattelussa yritimme selvittää lapsen tuen tarvetta kysymällä, oliko lapsen elämässä ihmistä, kenelle hän voisi puhua vastaanottoperhetoiminnasta ja siihen liittyvistä asioista. Lapsi vastasi, että ei ole. Meille jäi kuitenkin tunne siitä, ettei lapsi välttämättä täysin ymmärtänyt, mitä kysymys tarkoitti. Tämän jälkeen annoimme lapselle konkreettisemmän esimerkin.

Haastattelijat: ”Puhutko äidin tai isän kanssa vastaanottoperhetoimintaan liittyvistä asioista?”

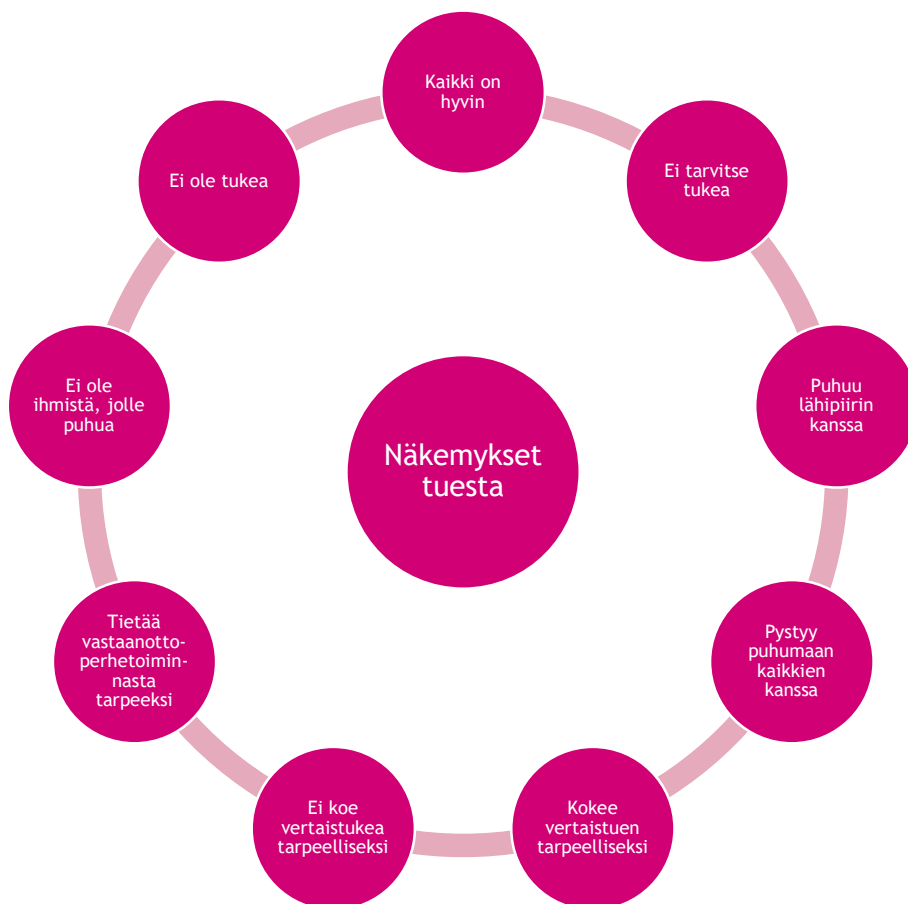
Lapsi: ”Mmm.. Niin ku mistä?”

Toisena esimerkkinä haastatteluiden haasteellisuudesta on tilanne, jossa tarkoituksena oli keskustella lapsen tunteista. Keskustelemalla tunteista, pyrimme viemään keskustelua kohti haastattelun teemoja. Kysymällä myös haastavista tilanteista, jotka ovat sisältyneet vastaanottoperheenä toimimiseen, halusimme saada tietoa siitä, millaista tukea lapsi olisi tilanteessa tarvinnut. Kysyimme, millaisia tunteita lapsella on ollut haastavissa tilanteissa. Annoimme lapselle myös konkreettisia esimerkkejä eri tunteista, kuten surullinen, iloinen, harmistunut, ärsyyntynyt tai pelokas, jos lapsi ei ymmärtänyt, mitä tunteella tarkoitimme.

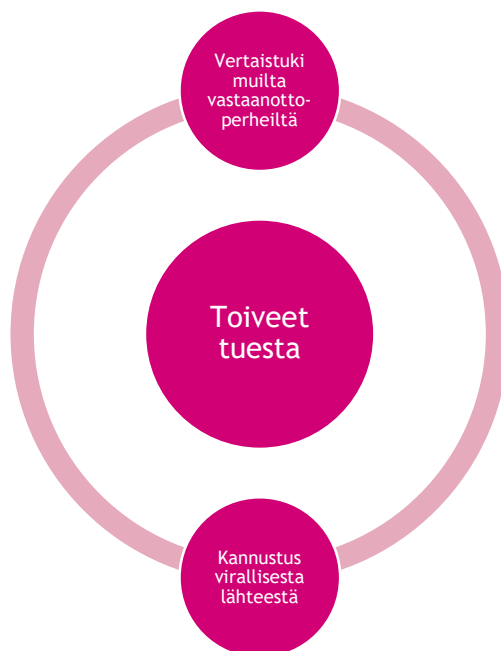
Haastattelijat: ”Miltä nämä haastavat tilanteet ovat tuntuneet? Oletko ollut surullinen tai harmistunut tai jotakin muuta?”

Lapsi: ”No ei mul tunnu mitään.”

Esimerkkien avulla haluamme tuoda esiin lapsien haastattelun haasteellisuuden. Tämä saattoi vaikuttaa tuloksiin, sillä lapset eivät aina ymmärtäneet, mistä puhuimme. Tämän vuoksi voi olla, että lasten oli vaikea antaa teemoihin liittyviä vastauksia.

Kuvio 1: Näkemykset tuesta

Kuvio 2: Toiveet tuesta

8 Luotettavuus ja eettiset kysymykset

Tärkeimpiä tehtäviä tutkimuksella ovat luotettavan tiedon luominen maailmasta sekä todellisuuden mallintaminen. Siihen kysymykseen voidaanko laadullista tutkimusta ajatella totena, vastataan usein kielteisesti. Tämä johtuu siitä, että tutkimus on tulkintaa. On haasteellista tehdä tulkintoja, joista kaikki ihmiset voisivat olla samaa mieltä ja joita pidettäisiin yksimielisesti oikeina sekä totena. (Lempiäinen, Löytty & Kinnunen 2008, 243.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kysymykset validiteetista sekä reliabiliteetista on korvattu vakuuttavuuden käsitteellä. Tutkimuksen tekijän on pystyttävä vakuuttamaan tiedeyhteisö tekemällä tutkimusta koskevat tulkinnat ja valinnat näkyviksi. Tutkijan on esitettävä aineistonsa sekä siihen pohjautuva argumentaatio niin avoimesti kuin mahdollista, jolloin tutkimuksesta tulee uskottava. (Toikko & Rantanen 2009, 123.)

Pohtiessamme luotettavuutta punnitsimme opinnäytetyön vahvuuksia ja heikkouksia. Luotettavuutta lisäävänä tekijänä pidimme sitä, että toteutimme haastattelut itse. Haasteena kvalitatiivisessa tutkielmassa oli haastatteluiden tulkinnanvaraisuus, joka saattaisi johtaa siihen, että tulkitsisimme vastauksen eri tavalla kuin vastaaja on tarkoittanut. Lisää haastetta toi kohderyhmämme, joka oli lapset. Lapset saattoivat ymmärtää haastattelukysymykset eri tavalla kuin aikuiset. Pidämme luotettavuutta lisäävänä tekijänä sitä, ettemme tunteneet haastateltavia lapsia ennalta, vaan he olivat meille täysin vieraita. Ennalta tunnettujen lapsien haastatteleminen mielestämme heikentäisi opinnäytetyön luotettavuutta, sillä se vaikuttaisi tekemiimme tulkintoihin jonkin verran, koska meillä olisi haastateltavista muutakin tietoa kuin haastatteluissa ilmi tulleet asiat. Luotettavuutta lisäsi myös se, että toteutimme kaikki haastattelut yhdessä, joten haastattelut olivat melko samanlaisia jokaisen haastateltavan kohdalla. Haastatteluiden lisäksi, litteroimme aineiston yhdessä. Tämä lisää luotettavuutta, sillä aineiston litteroi samat henkilöt, jotka olivat myös haastatelleet lapsia.

On mahdollista, että lapset ovat vastanneet haastattelukysymyksiin sen mukaan mitä he ajattelevat, että aikuiset haluavat kuulla. Tällöin haastatteluiden tuloksista on saattanut jäädä uupumaan osa lasten negatiivisista kokemuksista. Lapset eivät siis ole välttämättä uskaltaneet tai halunneet tuoda esiin positiivisten näkemysten lisäksi negatiivisia näkemyksiä, erityisesti kun tutkielman aihe oli emotionaalisesti herkkä. Tällöin tutkielman tulokset näyttävät positiivisemmassa valossa ja tämä vähentää opinnäytetyön tulosten luotettavuutta. Käytimme tulosten esittelyssä suoria sitaatteja haastatteluista. Tällä pyrimme siihen, että lukija ymmärtää tulokset niin kuin haastateltava ne on halunnut ilmaista. Sitaatit vähentävät tulosten tulkinnanvaraisuutta ja näin ollen lisäävät luotettavuutta.

Työskentelyämme ohjasi sosiaalialan ammattietiikka, jota voi myös pitää luotettavuutta lisäävänä tekijänä opinnäytetyössämme. Ammattietiikka on keino viedä eteenpäin ihmisen hyvän elämän toteutumista. Osa sosiaalialan ammatillisuutta on vaikuttaa eettisiin toimintatapoihin. Eettiset periaatteet sisältävät luottamuksen ja arvostavan vuorovaikutuksen, ihmisen

oikeuden esittää tunteitaan sekä kielteisiä kokemuksia, osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden, ihmisen huomioonain ainutkertaisena kokonaisuutena, epäoikeudenmukaisten käytäntöjen sekä toimintatapojen vastustamisen, erilaisuuden hyväksymisen sekä syrjinnän vastustamisen. Eettiset periaatteet ovat arvoja, jotka sosiaalialan käytännön työssä muuttuvat teoiksi. Ammattieettiset periaatteet ovat tämän vuoksi olennainen osa ammatillisuutta. (Talentia 2017, 6-7.) Opinnäytetyössämme noudatimme hyvää tieteellistä käytäntöä. Lähteet ovat tuoreita ja luotettavia, joka lisää koko opinnäytetyön luotettavuutta. Erityistä huomiota kiinnitimme tutkielman tulosten säilyttämiseen. Pyrimme tuomaan opinnäytetyössämme tulokset esiin niin, että käy ilmi, miten tutkielma on tehty.

Opinnäytetyötä tehdessämme meidän tuli huomioida eettiset kysymykset. Oli huomioitava, että haastattelumme saattoi herättää keskustelua perheissä. Meidän tuli varautua siihen, että vastaanottoperheisiin sijoitetut lapset saattoivat tuntea eriarvoisuutta meidän haastatellessa ainoastaan perheen biologisia lapsia. Haastattelukutsussa olimme kertoneet vanhemmille mahdollisimman kattavasti tulevasta haastattelusta ja näin ollen he olivat pystyneet varautumaan mahdolliseen lasten välillä nousevaan keskusteluun. Olimme myös varautuneet lasten erilaisiin tunteisiin. Haastattelut olivat teemoiltaan emotionaalisesti arkoja ja saattoivat herättää lapsia pohtimaan asioita, joita ei ollut ennen ajatellut. Tämän vuoksi varauduimme siihen, että lapset saattoivat esittää vanhemmille kysymyksiä, joihin vanhempien ei ollut aiemmin tarvinnut vastata. Oli tärkeää muistuttaa vastaanottoperheen vanhempia, että heillä oli saatavillaan vastaanottoperhetoiminnan ohjaajien tuki näitä tilanteita varten.

9 Pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoitus oli kuvata vastaanottoperheiden biologisten lasten toiveita ja näkemyksiä tuen tarpeesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä. Haastatteleamalla vastaanottoperheiden biologisia lapsia keräsimme tietoa siitä, millaista tukea lapset tällä hetkellä saivat ja millaista tukea he toivoivat. Tulosten perusteella vastaanottoperhetoiminta pystyy halutessaan kehittämään toimintaansa tulevaisuudessa.

Teoriaosuudessa kerroimme mitä vastaanottoperhetoiminta pitää sisällään. Lastensuojelun vastaanottoperhetoiminta on lyhytaikaista perhehoitoa, jota tyypillisesti tarjotaan kiireellisen sijaishuollon tarpeeseen tai avohuollon tukitoimena. Vastaanottoperheisiin sijoitetaan useita lapsia vuodessa, jolla on väistämättä myös vaikutusta vastaanottoperheiden biologisten lasten elämässä. Aihe on ajankohtainen ja tämän vuoksi koimme tärkeäksi tutkia saavatko biologiset lapset riittävästi tukea tällä hetkellä.

Yksi merkittävä haaste opinnäytetyötä tehdessämme oli kokemattomuutemme haastattelemisesta ja haastattelukysymysten asettamisesta. Erityiseksi haasteeksi koimme sen, kuinka

osaamme luoda oikeanlaisia sekä tarkoituksenmukaisia kysymyksiä teemahaastatteluun. Kokemattomuutemme näkyi teemahaastattelun rungossa. Se ei kuitenkaan tarkoita, että haastattelut eivät olisi olleet tarkoituksenmukaisia tai käyttökelpoisia. Aiempi kokemus haastattelemisesta tai teemahaastattelun tekemisestä olisi kuitenkin saattanut antaa meille valmiuksia tehdä sujuvampia teemahaastatteluja. Haastattelurungon olisi voinut rakentaa siten, että siitä erottuu selkeämmin haastattelun teemat sekä yleiset ja kartoittavat kysymykset olisivat olleet pienemmässä roolissa. Teemahaastattelurunko ei tällaisenaan ollut sujuvimmillaan. Haastattelutilanteista tuli kuitenkin sujuvampia, kun ensimmäisen haastattelun jälkeen suunnittelimme seuraaviin haastatteluihin mukaan tarkentavia kysymyksiä. Näiden avulla haastattelun teemat avautuivat lapsille paremmin ja haastatteluista tuli sujuvampia.

Katsoessa teemahaastattelun runkoa, toiminnan vaikutus lapsen elämään näyttää siinä olevan suuremmassa roolissa, kuin mitä se todellisuudessa haastatteluissa oli. Tämän myötä voi syntyä mielikuva, että vastaanottoperheteroiminnan vaikutus lapsen elämään olisi ollut haastatteluissa yksi kannatteleva teema, vaikkei näin ollut. Teemana haastattelussa oli lasten näkemykset ja toiveet tuesta. Kuvassimme jo aiemmin opinnäytetyössä, että keskustelemalla haastattelun alkuun toiminnan vaikutuksista lapsen elämään, keskustelu siirtyi luonnollisesti lapsen näkemyksiin sekä toiveisiin tuesta, jota lapsi on tilanteissa saanut tai olisi toivonut saavansa. Näin haastattelu ohjautui siis luonnollisesti asetettuihin teemoihin, lapsen näkemyksiin ja toiveisiin tuesta.

Kokemattomuutemme haastattelemisesta ja teemahaastattelun rakentamisesta heijastuu myös tuloksiin, sillä ne saattavat tuntua suppeilta suhteessa tutkittaviin teemoihin. Tämä ei kuitenkaan tee tuloksista arvottomia. Vaikka kokemuksemme haastattelumenetelmästä olikin vähäistä, saimme tehtyä teemahaastattelut, joilla saatiin vastauksia asetettuun tutkimuskysymykseen. Tarkoituksenamme oli kuvata lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta ja tässä koemme onnistuneemme.

Opinnäytetyöprosessin aikana kehityimme haastattelijoina. Mikäli tekisimme haastattelut nyt uudestaan, on mahdollista, että tulokset rikastuisivat vielä entisestään, sillä nyt meillä olisi kokemusta teemahaastattelusta. Saamamme kokemuksen ja meissä tapahtuneen kehityksen ansiosta kykenemme varmasti tulevaisuudessa tarttumaan rohkeammin teemoihin, joita haastateltava nostaa esiin haastatteluissa ja esittämään rohkeammin tarkentavia kysymyksiä. Olemme kuitenkin kokonaisuudessaan tyytyväisiä, kuinka saimme teemahaastattelut tehtyä ja vastauksia tutkimuskysymykseen.

Pohtiessamme aihetta opinnäytetyölle ja keskusteltuaamme vastaanottoperheteroiminnan yksikön ohjaajien kanssa, olimme ajatelleet, että lapset esittäisivät useita toiveita siitä, millaista tukea he toivoivat. Ajatuksemme syntyi osittain siitä, ettei aiheesta löytynyt aiempia tutkimuksia, vaikka vastaanottoperheenä toimiminen koskettikin koko perhettä ja aihe oli

mielenkiintoinen. Heti alusta alkaen pyrimme kuitenkin pääsemään eroon kaikista mahdollista hypoteeseista. Halusimme kuulla ja kuvata aidosti lasten omat näkemykset ja toiveet tuen tarpeesta. Tästä syystä opinnäytetyön tulokset osiossa käytettiin suoria lainauksia haastattelusta. Suorat lainaukset lisäsivät tulosten luotettavuutta vähentämällä tulkinnanvaraisuutta sekä tuomalla lasten omat sanat näkyviksi. Vastaukset, joita haastattelusta saatiin, olivat yhteneviä teoriaosuuden kanssa. Tämä kertoo siitä, että olimme onnistuneet valitsemaan tarkoituksenmukaisen teoriaosuuden.

Tulosten perusteella voitiin todeta, että vastaanottoperheiden biologiset lapset saivat tällä hetkellä tukea monipuolisesti ja suurin osa lapsista olivat tähän tyytyväisiä. Monelle lapselle tuen lähde löytyi lähipiiristä. Osa haastateltavista lapsista kertoi, etteivät saa tukea, mutta eivät myöskään kokeneet sitä tarpeelliseksi. Toiveita tuesta lapset esittivät vain vähän. Osa lapsista toivoi lisää tapaamisia muiden vastaanottoperheiden kanssa ja osa lapsista halusi lisää kannustusta vastaanottoperhetoiminnan henkilökunnalta.

Tuloksista käy ilmi, että suurin osa lapsista oli tyytyväisiä tämän hetkiseen tuen määrään sekä muotoon. Tulos oli meille osittain yllätys, mutta kuitenkin positiivinen sellainen. Yleinen tunnelma tuloksista saattaa jäädä lukijalle suppeaksi. Pohdimme aiemmin tekstissä kokemattomuuttamme haastattelijoina ja sen vaikutuksia haastatteluihin sekä tuloksiin. On mahdollista, että tuloksiin vaikutti osaltaan myös juurikin se, että suurin osa haastatteluihin osallistuneista lapsista olivat tyytyväisiä tukeen ja näin ollen toiveita esitettiin melko vähän. Tuloksiin saattoi vaikuttaa myös tapa, jolla haastateltavat valikoituvat. Perheistä, joissa vastaanottoperheenä toimiminen koettiin hyvin positiivisena, todennäköisemmin ilmoittautui lapsia mukaan toiminnan kehittämiseen.

Opinnäytetyössä pääsimme asetettuun tavoitteeseen. Saimme kerättyä haluttua tietoa ja kuvattua tulokset selkeästi. Haasteena tavoitteeseen pääsemisessä oli haastateltavien löytäminen, sillä vastaanottoperheitä ei ollut paljoa ja näin ollen haastatteluihin ei ollut useita ilmoittautujia. Meidät yllätti myös haasteellisuus haastatteluiden toteuttamisessa. Erityisen haasteelliseksi koimme avata lapsille tuen käsitteen, sillä jokainen lapsi ymmärsi sen eri tavoin. Meidän oli myös tärkeää huomioida, ettemme johdattele lasta mihinkään suuntaan ja tämä lisäsi osaltaan haastatteluiden haastavuutta.

Saimme kuvattua tutkielman tulokset siten, että vastaanottoperhetoiminta pystyy hyödyntämään näitä tulevaisuudessa työn kehittämisessä. Vaikka suurin osa lapsista olivatkin tyytyväisiä tämän hetkiseen tukeen, pystyy vastaanottoperhetoiminta kehittämään toimintaansa muutamien esitettyjen toiveiden avulla. Yksi haastatteluissa esiin tullut toive oli saada kannustusta vastaanottoperhetoiminnan henkilökunnalta. Kannustamisen voi huomioida useilla tavoilla. Voidaan ajatella, että se voi olla sanallista kannustusta tai vaikkapa henkilökohtainen

kirje lapsille kotiin, joka on sävyltään kannustava ja kiittävä. Siitä, millaista kannustusta lapset toivovat saavansa voisi tehdä myös kokonaan oman haastattelun.

Haastatteluissa lapset toivoivat myös useammin tapaamisia muiden vastaanottoperheiden kanssa. Lapset kertoivat tapahtumista, joissa he nykyisin tapaavat muita vastaanottoperheitä noin kaksi kertaa vuodessa. Lapset kokivat tapaamiset pääsääntöisesti erittäin mukaviksi. Tapaamisia voisi kehittää siten, että niitä olisi eri kokoisina tapahtumina nykyistä useammin vuoden aikana. Tämä on kehittämisajatus ja lasten toive, jota voi toteuttaa varmasti useilla eri tavoilla.

Opinnäytetyössämme on laaja sekä ajantasainen teoriaosuus. Tätä on mahdollista hyödyntää tulevaisuuden tutkimuksissa sekä myös ammattikorkeakoulun tehtävissä, joissa käsitellään lastensuojelua ja tukea sekä sen eri muotoja. Opinnäytetyömme on mahdollista toimia tulevaisuudessa inspiraationa myös kokonaan uudelle opinnäytetyölle. Mikäli vastaavanlainen tutkielma tehtäisiin tulevaisuudessa uudelleen, olisi mielenkiintoista nähdä, millaisia tuloksia saataisiin, jos haastatteluihin osallistuisi useampi lapsi.

Lähteet

Painetut

Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. Liettua: BALTO print.

Anttila, K., Hirvelä, M., Jaatinen, T., Polviander, M. & Puska, E. 2009. Sairaanhoidon ja huolenpito. 7. painos. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.

Deufel, M. & Montonen, E. 2010. Onnistunut imetys. Tampere: Tammerprint Oy.

Eloranta, T. & Virkki, S. 2011. Ohjaus hoitotyössä. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15-16. painos. Helsinki: Tammi.

Järvikoski, A. & Härköpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. Näkökulmia kuntoutukseen ja kuntoutustieteeseen. Helsinki: WSOYpro.

Kielitoimiston sanakirja. 2012. 3., uudistettu painos. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2012. Laadullinen terveystutkimus. 1.-2. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Lempiäinen, K., Löytty, O. & Kinnunen, M. 2008. Tutkijan kirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mikkonen, I. & Saarinen, A. 2018. Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Mykkänen-Hänninen, R. & Kääriäinen, A. 2009. Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto/Neuvo-projekti.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Toikko, T & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 2. painos. Tampere: Tampere University Press.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Vaattovaara, V. & Maula, R. 2010. ”Ettei joudu silleen yllättäen vaan johonkin” - Lyhytaikainen perhehoito osana lastensuojelun avo- ja sijaishuoltoa. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 14. Helsinki: Pelastakaa Lapset.

Sähköiset

Ahlfors, J. 2009. Lastensuojelun työntekijöiden sosiaalinen tuki. Epävirallisen ja virallisen sosiaalisen tuen kartoitus työntekijöiden näkökulmasta. Pro-gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiaalityö. Pori. Viitattu 20.7.2019.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/80598/gradu03559.pdf?sequence=1>

Holm, J., Huuskonen, P., Jyrkämä, O., Karnell, S., Laimio, A., Lehtinen, I., Myllymaa T. & Vahtivaara, J-M. 2010. Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA. Viitattu 3.8.2019. http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf

Honkakoski, A., Kinnunen, P. & Vuorijärvi, P. 2016. Nuorten aikuisten sosiaalisen tuen tarpeet ja niihin vastaaminen. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja 41. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 25.6.2019. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/julkaisu_41_nuortenaikuisten-sosiaalisentuntarpeet

Lastensuojelulaki 88/2010. Luettu 31.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L7P37a>

Lastensuojelulaki 417/2007. Luettu 31.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lavikainen, M., Puustinen-Korhonen, A. & Ruuskanen, K. (toim.) 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 13.8.2019. https://thl.fi/documents/647345/0/STM_2014_4_lastensuoj_laatusuos_web.pdf/0404c082-4917-471a-8293-5606b41536a7

Leino, K. 2011. Pirstaloitumisesta kohti naisena eheytymistä. Substantiivinen teoria rintasyöpä potilaan sosiaalisesta tuesta hoitoprosessin aikana. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, terveystieteiden yksikkö. Tampere. Viitattu 3.8.2019. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66806/978-951-44-8555-8.pdf?sequence=1>

Mikkola, L. 2009. Sosiaalinen tuki työssä: Katsaus 2000-luvun tutkimuskirjallisuuteen. Prologi: Puheviestinnän vuosikirja 2009, 26-47. Viitattu 20.7.2019. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/22824/Prologi2009_26-47_Mikkola.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mitä on lastensuojelu? 2019. Lastensuojelunkäsikirja. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 19.8.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Rommakkaniemi, M. 2011. Verkostot masennuksesta kuntoutumisen tukemisessa. Aikuissosiaalilyönpäivät 18.-19.1.2011. Viitattu 3.8.2019. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/tyoryhmat/aikuissosiaalilyon-paivat-2011/esitykset/180111_TR5_Romakkaniemi.pdf

Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka - Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Viitattu 21.11.2019. <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

Toivonen, E. 2009. Sosiaalinen tuki: Vertaileva tutkimus suomalaisten ja yhdysvaltalaisien nuorten saaman sosiaalisen tuen määrästä ja merkityksestä. Pro-gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Hämeenlinna. Viitattu 20.7.2019. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/80796/gradu03704.pdf?sequence=1>

Uudenmaanliitto. 2019. Palvelukuvaus-vastaanottoperhetoiminta-lomake. Viitattu 13.8.2019. <https://www.lapeuusimaa.fi/wp-content/uploads/sites/2/2018/12/Palvelukuvaus-vastaanottoperhetoiminta.pdf>

Äkillinen huostaanotto. 2020. Minilex. Viitattu 31.1.2020. <https://www.minilex.fi/a/%C3%A4killinen-huostaanotto>

Kuvat

Kuva 1: Esimerkki sisällönanalyysin yhden yläluokan toteutuksesta	22
---	----

Kuviot

Kuvio 1: Näkemykset tuesta.....	30
---------------------------------	----

Kuvio 2: Toiveet tuesta	30
-------------------------------	----

Liitteet

Liite 1: Vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta - haastattelurunko.....	40
Liite 2: Haastattelulupa	41

Liite 1: Vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta - haastattelurunko

1. Taustatiedot

-sukupuoli, ikä

2. Yleiset/kartoittavat kysymykset

-kauanko perhe on ollut mukana vastaanottoperhetoiminnassa

3. Teema-alueet ja syventävät kysymykset

• Toiminnan vaikutus lapsen elämään

-suhtautuminen sijoitettuun lapseen (tunnetila, kokemukset)

-omaa jaksamista vahvistavat tekijät

-omaa jaksamista heikentävät tekijät

• Tuki

-millaista tukea lapsi nyt saa

-millaista tukea lapsi toivoisi saavansa

-perheeltä saatu tuki

-sosiaaliset suhteet ja verkostot

Liite 2: Haastattelulupa

Opiskelemme Laurea-ammattikorkeakoulussa sosionomiksi (AMK). Teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on kuvata vastaanottoperheiden biologisten lasten näkemyksiä ja toiveita tuen tarpeesta perheen toimiessa vastaanottoperheenä. Haastattelemme vastaanottoperheiden 7-17-vuotiaita kotona asuvia biologisia lapsia. Haastattelut toteutetaan teemahaastatteluna. Äänitämme haastattelut, jonka jälkeen kirjaamme ne. Hävitämme äänitteet sekä kirjallisen aineiston asianmukaisesti huomioiden, että ne sisältävät henkilötietoja.

Haastatteluissa kerättyjä tietoja käytetään ainoastaan opinnäytetyössä eikä sinua ole mahdollista tunnistaa. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit milloin tahansa keskeyttää osallistumisesi ja kieltäytyä haastattelusta tai kieltää haastattelusi käyttämisen opinnäytetyössä.

Minulle on kerrottu riittävästi opinnäytetyön aiheesta sekä haastattelun tarkoituksesta. Suostun opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun yllä mainituin ehdoin.

Pvm. ____/____/____

_____/_____

Haastatteluun osallistujan allekirjoitus/nimen selvennys

_____/_____

Huoltajan allekirjoitus / nimen selvennys

_____

_____

Taru Anttila, sosionomiopiskelija

Enni Multanen, sosionomiopiskelija